

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM

PEDAGÓGIAI KAR

PEDAGÓGUSKÉPZŐ INTÉZET

Szókincsfejlesztés népmesékkal – Egy újpesti óvodában végzett kutatás tapasztalatai

Témavezető:

Kovács Tibor Attila

Tanársegéd

Készítette:

Grimm Szabina

Óvodapedagógus szakos hallgató

BUDAPEST

2024.

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS	4
1. NÉPMESE, SZOCIALIZÁCIÓ, MESEVILÁG ÉS GYERMEKI VILÁGKÉP	7
1.1. A NÉPMESE MEGHATÁROZÁSA.....	7
1.2. MESE ÉS SZOCIALIZÁCIÓ	8
1.3. A MESEVILÁG ÉS GYERMEKI VILÁGKÉP.....	9
2. A NÉPMESÉK SZEREPE AZ ÓVODAI ANYANYELVI NEVELÉSBEN, KÜLÖNBÖZŐ MÓDSZEREK A MESÉK MEGSZERETTETÉSÉRE.....	11
2.1. NÉPMESÉK SZEREPE AZ ÓVODAI ANYANYELVI NEVELÉSBEN, AZ ANYANYELVI-KOMMUNIKÁCIÓS KÉSZSÉGEK FEJLESZTÉSÉBEN	11
2.2. MESEMONDÁS, MESEOLVASÁS, MESEBEMUTATÁS AZ ÓVODAI ANYANYELVI NEVELÉSBEN.....	13
2.3. A MESEFELDOLGOZÁSÁHOZ ALKALMAZOTT MÓDSZEREK.....	13
3. A SZÓKINC S FEJLŐDÉSE ÉS FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI AZ ÓVODAI ANYANYELVI NEVELÉSBEN	15
3.1. A NYELV	15
3.2. A GYERMEKNYELV FEJLŐDÉSE.....	15
3.3. A SZÓKINC S FEJLŐDÉSE ÓVODÁSKORBAN	18
3.4. HAZÁNKBAN ALKALMAZOTT SZÓKINC SMÉRŐ ELJÁRÁSOK.....	20
4. NAPJAINKBAN HASZNÁLATOS NÉPMESÉHEZ KAPCSOLÓDÓ MESEPEDAGÓGIAI MÓDSZEREK	21
4.1. POMPÁS NAPOK.....	21
4.2. NAPRA-FORGÓ HAGYOMÁNYMÓDSZER.....	21
4.3. BAJZÁTH MÁRIA – NÉPMESÉKINC STÁR MESEPEDAGÓGIAI MÓDSZER	22
4.4. MESÉT MÁSKÉNT – NÉPMESE ÉS DRÁMAPEDAGÓGIA AZ ÓVODAI NEVELÉSBEN	22
5. SZÓKINC SVIZSGÁLAT	23
5.1. A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEI ÉS MÓDSZEREI	23
5.2. A KUTATÁS LEBONYOLÍTÁSA, EREDMÉNYEI	24
5.3. ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK	35
6. OTTHONI OLVASÁSI SZOKÁSOK – KÉRDŐÍVELEMZÉS.....	38
6.1. A KUTATÁS KÖRÜLMÉNYEI ÉS MÓDSZEREI	38
6.2. A KUTATÁS EREDMÉNYEI	38
6.3. KIEGÉSZÍTÉS	42
6.4. ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK	43
7. NÉPMESÉK AZ ANYANYELVI NEVELÉSBEN – KÉRDŐÍVELEMZÉS.....	44
7.1. A KUTATÁS KERETEI	44
7.2. A KUTATÁS EREDMÉNYEI	44
7.3. ÖSSZEGZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK	49
8. A KUTATÁSI KÉRDÉSEK MEGVÁLASZOLÁSA	50
9. ÖSSZEFOGLALÁS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK	53
IRODALOMJEGYZÉK.....	55
SZAKIRODALMAK	55
INTERNETES HIVATKOZÁSOK.....	55
ÁBRAJEGYZÉK	56
MELLÉKLETEK	58

1.	SZ. MELLÉKLET: SZÜLŐI HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT – KÍSÉRLETI CSOPORT	58
2.	SZ. MELLÉKLET: SZÜLŐI HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT – KONTROLL CSOPORT	59
3.	SZ. MELLÉKLET: SZÓKINC SVIZSGÁLAT FELADATSOR	60
4.	SZ. MELLÉKLET: MESEFOGLALKOZÁSOK FELADATSORA	62
5.	SZ. MELLÉKLET: OTTHONI OLVASÁSI SZOKÁSOK KÉRDŐÍV – KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZLEHETŐSÉGEK ..	64
6.	SZ. MELLÉKLET: NÉPMESE AZ ANYANYELVI NEVELÉSBEN KÉRDŐÍV – KÉRDÉSEK ÉS VÁLASZLEHETŐSÉGEK	70

Bevezetés

*„Az. olvasás világában segítő, tanító táltosunkként
repítenek a népmesék. A kisgyermekkorban hallott,
majd egyre jobban megismert mesék a későbbi sikeres
próbatételek zálogai. Így adnak az anyák hamuba
sült pogácsát, s az apák felszerszámozott lovat gyerekeiknek!”*
(Jankovics Marcell) (Kádár, 2012)

Az óvodáskorú gyermekek életének egyik legfontosabb része a mese. A mese lehetőséget ad a gyermekek számára, hogy a fantáziájuk kiteljesedjen, feloldja a gátlásokat és megértse a körülöttük lévő világot. A mese elrepíti a gyerekeket egy olyan képzeletbeli világba, melyben maguk szabják meg a kereteket. Minden gyermek számára mást jelent ez.

A mesének nagyon fontos szocializációs hatása is van rájuk nézve. Sokszor azonosulnak szereplőkkel, mesehősökkel. Hospitálásaim alatt többször megfigyelhettem, hogy a gyerekek saját maguk eljátsszák és tovább gondolják a meséket. Ez nagyon jó számukra, mivel ezzel is fejlődik a szocializációs készségük. Teljesen át tudják élni a mesét és nem lehet belőle kizökkenteni őket.

Dolgozatom témája a népmese szókincsfejlesztő hatása óvodáskorban. Azért választottam ezt a témát, mert fontosnak tartom, hogy a gyerekek megismerkedjenek már ilyen korban, sőt akár hamarabb is a népmesékkal. Azonban témaválasztásom leglényegesebb szempontja az, hogy roppant mód érdekelnek a népmesék, és a népmesékkal kapcsolatos feltevések. Gyerekkorom óta nagyon közel állnak a szívemhez, és szép emlékeim vannak velük kapcsolatban, mind óvodai, mind otthoni környezetben.

Ebből kiindulva, ami még nagyon felkeltette az érdeklődésemet az az volt, hogy lehet-e összefüggés a népmesék és a szókincsfejlődés között. Eddigi hospitálásaim és megfigyeléseim alapján, a gyermekek szókincsre igen sokrétű és használnak innen-onnan elvétve hallott kifejezéseket, mondatokat. Kíváncsi voltam rá, hogy a gyermekek mennyire vesznek át kifejezéseket, szókapcsolatokat népmesékből és mennyire használják azokat.

Szeretném felmérni, hogy a népmese mennyire van hatással a gyermekekre, maradnak-e meg bennük egyes kifejezések, szóhasználatok, mondatok. Fontosnak tartom azt is megvizsgálni, hogy ezeket hogyan alkalmazzák, esetleg otthon a mindennapokban, hogyan használják. Kíváncsi vagyok arra is, hogy a családoknak mennyire fontos az, hogy együtt nézzenek, olvassanak mesét és megbeszéljék a hallottakat. Mennyire jelentős számukra az,

hogy együtt töltsenek minőségi időt, illetve mennyire van jelen a családok életében a fejből mesélés vagy az, hogy a gyermekkel együtt találjanak ki egy saját mesét, történetet.

Sokszor hallom és olvasom, hogy a népmesék sajnos a mindennapokban és a nevelőmunkában is egyre jobban háttérbe szorulnak.

Ugyanakkor, a nevelőmunkában is egyre jobban mellőzik a népmeséket. A pedagógusok repertoárja igen egysíkú, nem választanak változatos műveket és egyre kevesebb a népmese is. A pedagógusok olykor nem megfelelő forrásból gyűjtenek irodalmi műveket, sokszor az internetről keresnek és nem kötetekből. Sajnos ez igaz a versekre, mondókákra is egyaránt, mivel sokszor szerző és cím nélkül tanítják meg a gyerekeknek az adott művet. Számtalanszor átírt, rövidített tartalmat adnak át a pedagógusok a gyerekeknek. Ez kifejezetten jelentős lenne, hogy a gyerekekben tudatosítsuk a szerzőt és a címet, mert ez a szerzőre nézve is méltánytalan, illetve a gyerekek irodalomszeretetét és későbbi ismeretét is megalapozzuk vele.

A kutatásomban szeretném felmérni a pedagógusok módszereit, azt, hogy milyen meséket mesélnek a gyerekeknek és hogy számukra mennyire fontos a mese szerepe a nevelői munkában, és milyen anyanyelvi játékokat játszanak a gyerekekkel.

Manapság egyre több a beszédhibás gyermekek száma. Az anyanyelvi játékok alkalmazása, kiváló lehetőséget ad arra, hogy a gyerekeknek megfelelően fejlődjön a beszédük. Fel szeretném mérni, hogy milyen lehetőségük van az óvodában a gyerekeknek arra, hogy fejlesszék a szókincsüket és a készségeiket.

Kutatásomban kitérek arra is, hogy a szülőknek gyerekkorában mennyire volt jelen a meseolvasás és mesemondás, mennyire fontos számukra, hogy a gyermekük megismerje a meséket, hogy később olvasó legyen belőle.

A népmese nagyon fontos a hagyományőrzés szempontjából is. Vannak népmesék, melyek régies kifejezéseket, régi szokásokat foglalnak magukba. Óvodáskorban legtöbbször csak mesén keresztül tudják ezeket a gyermekek megismerni. Vannak módszerek, melyek ezekkel foglalkoznak. Ezek a módszerek a Pompás Napok, a Napra-forgó hagyomány módszer, Bajzáth Mária – Népmesekincstár mesepedagógiai módszer, és a Mesét Másként módszer. Belátásom szerint, ezek rendkívül jó példái annak, hogy a gyermekekben hogyan élhet tovább a népmese és a mese szeretete játékosan, és hogyan maradhatnak fent a hagyományaink a továbbiakban.

A kutatási munkám kérdőív alapján történt, és egy szókincsvizsgálattal, amit a gyermekek számára állítottam össze. Készítettem egy külön kérdőívet a szülők számára és egyet külön a pedagógusok számára is. A kérdőív tartalmaz zárt végű és nyílt végű kérdéseket is, amelyek a mesélés gyakoriságára és típusára kérdez rá, arra, hogy milyen műveket részesítenek előnyben, és a mesével való találkozás alkalmaira.

Tehát a kutatásom a módszertani trigulációra épül, amely a pedagógiai kutatásmódszertan stratégiája, miszerint olyan módszereket alkalmazok, amelyek segítségével a vizsgált óvodáscsoport szókincsét szülői, óvodapedagógusi mintavétel bevonásával is jellemezni tudom.

Mindent összevetve, a kutatásom célja, annak vizsgálata, hogy a népmese milyen hatással van a szókincsfejlesztés révén a tanulás támogatására óvodáskorban.

A dolgozatomhoz kapcsolódva az alábbi hipotéziseket állítottam fel:

1. Minél magasabb a szülő végzettsége, annál magasabb pontszámot fog elérni a gyermeke az általam létrehozott vizsgálaton (a kísérleti csoporton belül).
2. Az a gyermek, akinek mindennap mesélnek magasabb pontszámot fog elérni az általam létrehozott vizsgálaton (a kísérleti csoporton belül).
3. A kísérleti csoport a mesefoglalkozás hatására a második szókincsvizsgálaton jobb eredményt fog elérni, mint a kontroll csoport.
4. A megkérdezett pedagógusok szerint a népmese fejleszti legjobban az óvodások szókincsét

1. Népmese, szocializáció, mesevilág és gyermeki világkép

1.1.A népmese meghatározása

A népmese egy népköltészeti műfaj. Maga a mese szó nem mindig azt jelentette, amit ma gondolunk. Kezdetben példázat, talány volt a jelentése. Később az idő előrehaladtával ez átalakult, megkapta a mende-monda, monda elnevezést. Itt a XIX. században a monda szó még a mesét jelöli. Néhány év múlva 1855-ben Erdélyi János Magyar népmesék címen kiadja mesegyűjteményét. Nagyjából innen egyértelmű a mesének a jelentése. (Folklor 1., 2009)

A mese csodás, hihetetlen, valószínűtlen elemeket tartalmazó elbeszélés. A mesékben sok olyan van, ami a valós életben lehetetlen pl. beszélő állatok, sárkányok, csodálatos elemek.

„A mesék történetei nyilvános és mentális szerepekkel rendelkező szociális reprezentációk. Olyan tudást közvetítenek, amely segíti a kultúrába való belenevelődést, a nyelvelsajátítást, a szocializációt, valamint az identitást is meghatározza”. (Tancz, 2009)

A mese egyik lényeges része a gyermek érzelmi, értelmi és erkölcsi fejlesztésének is. A mese képi vagy konkrét formában, akár valamilyen eszköz használatával, segít feltárni a gyermek előtt a külvilág és a belső világ érzelmi viszonyait. (Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja In. 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet)

A népmesék szájhagyomány útján elterjedt mesék, legtöbbször ismeretlen lejegyzések alapján íródott mesék. A néphagyományhoz tartozik, mivel többéves múlttal rendelkeznek, szájról szájra terjedtek. Több generáción mentek keresztül, ezért van az, hogy például egy mese többféle változatban is megtalálható. Ilyenkor népmese gyűjteményekben találhatjuk meg a legpontosabb lejegyzéseket. Több népmesekutató is volt, mint Benedek Elek, Illyés Gyula, Arany László vagy a Grimm fivérek. (Népmese.hu, 2024)

A mesélésnek századokig visszanyúl a hagyománya. Régen vidéken volt, hogy összegyűltek az emberek és meséltek egymásnak, legtöbbször fejből, ezért is terjedt el egy mese többféleképpen. A mese szövegei, de még a mesélés is sok mindenben átsegítette és ma is átsegíti az embereket. Amikor valaki mesél és nincs semmivel se illusztrálva, akarva akaratlanul is elindul az embernek a fantáziája és elképzei azt, hogy mi történik. Így van ez a gyerekek esetében is. Számukra nagyon fontos az, hogy minél több mesét halljanak, mivel ezzel a fantáziájuk, alkotóvágyuk és a képzelőerejük fejlődik. A meséknek nagy szerepük van abban is, hogy a gyerekek megtanulják kezelni az érzelmeiket, megértsék a körülöttük történő dolgokat. A gyermekeknek szükségük van a mesére. *„A mesék észrevétlenül juttatnak intellektuális és érzelmi gazdagodáshoz, műveltség- és tudásgyarázkodáshoz, kedvező irányú*

személyiségfejlődéshez, de csak akkor, ha a mesék eljutnak a gyerekekhez – mesélni vagy olvasni kell tehát nekik”. (Tancz, 2009) Napjainkban ezért fontos, hogy a gyerekek minél több mesét ismerjenek meg, amelyek minél változatosabbak.

„A mese szövegei:

- *vágyvilágot teljesítettek be,*
- *a közösség összetartásában meghatározó erejűek voltak,*
- *szoros kapcsolatot mutatnak a mítoszokkal,*
- *felszívódtak, tovább éltek és formálódtak a mondák szövegeiben, amelyekben mindig fellelhetőek bizonyos valóságelemek,*
- *kohéziós erővel rendelkeznek,*
- *a szociális igazságvágy kifejezői,*
- *biztosították a lehetőséget a kalandvágyó fantázia szárnyalására,*
- *meggyőzően tükrözték a mindennapi emberek gondjait, küzdelmeit, értékrendjét, örömét,*
- *hozzájárultak ahhoz, hogy a mesemondók és a mesehallgatók képessé váljanak a nehéz élethelyzeteken való fölüllemelkedésre,*
- *igazolják, hogy a mesehős sosem veszít,*
- *reményt nyújtottak az élet nehéz, igen gyakran kilátástalannak tűnő helyzeteiben,*
- *gyakran válaszoltak az élet megváltozott körülményeire,*
- *korunkban is él, formálódik*”. (H. Tóth, 2019, 24.o.)

1.2.Mese és szocializáció

„A mesék a világ megtapasztalásának sajátos emberi módjai. A lelki apparátus modelljei; a lélek belső folyamatainak leképződései.” Hatással van a mese az egyénre, viselkedésére, és célratörő vagy védekező stratégiáit, illetve belső kontrollját alakítják, mégpedig az önképet, a szociális képet, lelkiismeretet. (Tancz, 2009)

A mese a csoda és a fantasztikum világa, amiben a határok elmosódnak, a reális és a transzcendentális határok. A gyermek tudja, hogy ami a mesékben van az irreális, mégsem kételkedik. A képzeletbeli eseményeket, történeteket, személyeket valóságos embernek képzelik el, és az események analógiáira emlékeztető módon dolgozza fel. A mesei modellek a fantázia segítségével átvehetőek, ilyenkor képzelik bele magukat egyes szerepekbe és elkezdik utánózni az adott szereplőt. (Tancz, 2009)

„A gyermek empatisz képességei, szárnyaló fantáziája, mesetudata segítségével a beleélés folyamatában emlékezetébe vési a mese jellegzetes nyelvi fordulatait, szövegrészleteit. Ezek

után utánzó képessége révén a későbbiekben megjelennek a beszédében, a legkülönbébb kommunikációs helyzetekben és legkülönbébb tevékenységeiben”. (Dankó, 2016, 247.o.)

1.3.A mesevilág és gyermeki világkép

A mese kedvelésének lélektani okai vannak, mivel a mese és a gyermeki világkép hasonlít egymásra. A mesét a gyermek azért kedveli és érti, mert a mesei elemek, fordulatok megfelelői azoknak, amiket a gyermek gondol, amiben indulati és szemléleti vonásai megjelennek, amik jellemzőek ebben a fejlődési szakaszban.

„Ezek az egyezések a következők:

- *átváltozás (minden lehet)*
- *ellentétek kedvelése (jellemekben, helyszínekben stb.)*
- *ismétlések kedvelése, a folyamatosság és a biztonságérzés miatt (rituális, szertartásos jelleg)*
- *veszély és menekülés*
- *kompenzálás (aki hátrányba kerül, kárpótlást nyer)*
- *a vágyteljesítés dinamikája (vágyak a jelképek köntösében).”*

A mesevilág bármilyen súlytalanságot képes helyreállítani, erkölcsileg rendezett, kozmikus, igazságos világrenden alapul, terápiás jelleggel is bír. (Tancz, 2009)

Ahogy mindez megjelenik az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramjában: *„A mese különösen alkalmas az óvodás gyermek szemléletmódjának és világképének kialakítására. Visszaigazolja a kisgyermek szorongásait, s egyben feloldást és megoldást kínál. A tárgyi világot is megelevenítő, áttelekítő szemléletmódja, és az ehhez társuló, a szigorú ok-okozati kapcsolatokat feloldó mágikus világképe, csodákkal és átváltozásokkal ráébreszt a mélyebb értelemben vett pszichikus realitásra és a külvilágra irányított megismerési törekvésekre”.* (Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja In. 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet)

A „mesét hallgató” viselkedésmód 4-5 éves korban alakul ki. Ha valaki mesélni kezd, akkor, a gyermek fölvesz egy bizonyos magatartást, amikor a mesére figyel, elmereng és kilép a hétköznapiokból, ezt nevezik „beállítódásnak” a mesére. Ha a felnőtt játszik a hangsúlyozással, a gesztusaival, mimikájával a gyermek könnyen beletudja magát élni. A gyermek ilyenkor könnyen közlekedik a saját valóságában és a saját kis csodavilágában. Például éber tudatunkban sietünk, autóbuszra szállunk, késni fogunk stb., álmunkban pedig repülve közlekedünk, nincs kormány az autónkon. Ez az éber tudat és álomtudat. *„Az álom és az ébrenlét különbsége a legélesebb kettőssége a normális tudatnak. De kevésbé hangsúlyozott eltéréssel más kettőzödések is találunk. Ezekre már nem mondhatjuk, hogy kétféle rendszert alkotnak, hanem*

csupán azt, hogy kétféle tudatélménnyel, kétféle beállítódással éljük meg a helyzetet”. (Mérei & V. Binét, 1972) Ilyen kettős tudattal nézünk például egy színházi előadást, vagy filmet, olvasunk egy könyvet. Tudom, hogy csak egy történet, mégis meghatódom, felháborodom stb. Beleéljük magunkat a történetbe, mégis tudjuk a saját valóságos helyzetünket.

„Ilyen szimultán kettős tudattal fogadja be a gyerek a mesét. Nem két egymást nagyrészt kizáró rendszerről van szó, hanem az átélés kettősségéről. A gyerek tudja, hogy a szobában levő szőnyeg nem repül, hogy a szomszéd kutyája nem szólal meg, s ő semmiféle varázsszóra nem változhat tündérré – mégis örül, hogy a repülő szőnyeg eljuttatja a hőst céljához, s kétségbeesve várja, hogy a varanggyá változtatott királyfi visszaváltozzék.” A kettős tudat leginkább a nagyóvodásokra jellemző, mivel teljesen beleélik magukat a történetekbe. Önmagában is vonzó és izgalmas közeg, illetve örömforrás is, feszültséghordozó, feszültségteremtő és elvezető is egyben. (Mérei & V. Binét, 1972, 236-239. o.)

2. A népmesék szerepe az óvodai anyanyelvi nevelésben, különböző módszerek a mesék megszerettetésére

2.1.Népmesék szerepe az óvodai anyanyelvi nevelésben, az anyanyelvi-kommunikációs készségek fejlesztésében

A mesékkel való találkozás optimálisan már gyermekkorban megkezdődik. A családnak ebben fontos szerepe van, például esti mesék olvasásában, mondásában. Tancz Tünde szerint, azonban ebben változás van. Szerinte a mese egyre inkább háttérbe szorul a családok életében. Riasztó jelenségek jelentek meg, miszerint meggyengült a családok összetartó-védő ereje és emiatt, megritkultak a meghitt együttlétek és beszélgetések. A média, a televízió átrendezték a családok életét. Értékrendjükben háttérbe szorul a népmese, a mesemondás és meseolvasás. A mértéktelen, válogatás nélküli médiafogyasztás súlyos problémákat okoz. (Tancz, 2009)

A pedagógiában nagy jelentősége van a mesemondásnak és mesehallgatásnak, mivel jótékonyan hatnak az interakcióra és a közösségi életre. A mesehallgatáskor életbe lépő szimultán kettőstudat örömforrás: feszültségteremtő, feszültségghordozó és feszültségelvezető. A gyermek a mesébe belefeledkezik és aktívan mozgósítja az emotív és kognitív képességeit. A meseszövegekben általánosít, következtet, összehasonlít, analizál, szintetizál, ítéletet alkot.

„A meseélmény gazdagítja a gyermeki személyiséget, formálja az esztétikai, erkölcsi érzelmeket, fejleszti az értelmi képességeket, kibontakoztatja a gyermeki világképet és az anyanyelvi kommunikációs képességeket.” A népmesékből talán a legváltozatosabb kelléktárat sajátíthatják el a gyerekek. Megjegyzik a mese jellegzetes nyelvi fordulatait, mondatpaneljeit, szövegrészleteit a mesetudat és az empátikus képességek révén. Ezek később megjelennek a beszédben, kommunikációs helyzetekben és tevékenységekben. A mese mintát szolgáltat a párbeszédre, a szókincsre, a kifejező készség fejlődésére és a nyelvi illetan alakulására. (Tancz, 2009)

A népmesékkal való találkozáskor számtalan nyelvi-kommunikációs kifejezőeszközt tanulhatnak meg a gyerekek. Megtanulja:

- a mese mondanivalójából, a szereplők viselkedéséből, jellemvonásából számára nehezen megközelíthető erkölcsi fogalmak szóbeli kifejezéseit (pl. igazságosság, becsületesség, szerénység stb.),
- mozgásképzeteket keltő igéket, hangfestő, hangutánzó, rokonértelmű szavakat (pl. belevetette, megvitatták, vesd bele stb.),
- régies-népies kifejezéseket (pl. abrakolják, megreguláz, strázsálni stb.),

- jellegzetes szóismétléseket, ikerszavakat (pl. illeg-billeg, ímmel-ámmal, sírás-rívás stb.),
- néprajzi és régies kifejezéseket (pl. kondás, tarisznya, vályú stb.),
- kifejező jelzőket, jelzős szerkezeteket (pl. ravaszdi róka, világszép királykisasszony, vén boszorkány stb.),
- különféle ragozott szóalakokat (pl. lótni-futni, álmélkodással, jártamban-keltemben sbt.).

A gyermek elsajátítja a népi szólásokat, közmondásokat, népmesei mondatokat (állandóan ismétlődő szövegmotívumokat), népmesei hasonlatokat. Például:

- „Szegény, mint a templom egere.”
- „Ment, ment, mendegélt.”
- „Jó tett helyébe, jót várj.”
- „Mit volt, mit tenni?”
- „Szegény embert az ág is húzza.”
- „Hét szűk esztendő.”

Sok időközről egy 3 - 4 éves óvodásnak még nincs fogalma, a múltban és a jövőben nem tud tájékozódni. Azonban nem jelent számára nehézséget, hogy a népmesékben használt időmeghatározások és időmegjelölések. Tehát a népmese nyelvezete segíti a gyerekeket az idő- és téri viszonyok érzékelésében, és az óvodáskorú gyermek idő- és térszemléletének kialakulásában, fejlődésében. Például:

- „... már délfele járt az idő...”,
- „... mentek, mendegéltek, már el is fáradtak”,
- „... telt-múlt az idő”.

„A 4 - 5 és az 5 - 7 éves gyermek már észlel kapcsolatokat az egymás után következő események között, az eligazodásban azonban segítik őt a népmesék sztereotíp mondatai. A tér, a távolság, az irány, a nagyság, a forma észlelése is bizonytalan még náluk.”

Néhány ilyen sztereotíp mondat a népmesékből:

- „Hetedhét országon is túl...”
- „... ahol még a madár sem jár”
- „Egyszer volt, holt nem volt...”

A gyerekek könnyedén megjegyeznek ritmikus, játékos mondatokat, amelyek később is megmaradnak nekik és színesítik kifejező eszköztárukat. Például ilyen a „vörös, mint a róka”, „annyi volt, mint fűszál a réten”, „kőd előttem, köd utánam”. (Dankó, 2016)

A meseválasztás függ az életkori sajátosságoktól, igazodnia kell a gyerekcsoport összetételéhez és életkorához. Az, hogy egy adott életkorban milyen mese a legmegfelelőbb a gyerek számára, az attól függ, hogy a gyermek éppen hol tart a fejlődésben. (Tancz, 2009)

2.2.Mesemondás, meseolvasás, mesebemutató az óvodai anyanyelvi nevelésben

Az irodalmi anyanyelvi nevelés és élménynyújtás egyik alapvető módszere a nevelő bemutatása és mesemondása. A magával ragadó élményt a gyerek számára a fejből való mesélés nyújtja. A mese nyelvi-stilisztikai eszközei biztosítják a bemutatás érzékletességét és képszerűségét. A szöveg nagyon sok nyelvi lehetőséget is nyújt, ezért törekednie kell a nevelőnek a fejből mondott szövegben a minél pontosabb nyelvi kifejezőeszközök és stilisztikai megoldások felidézésére.

„A mesét többször el lehet és el is kell mesélni az óvodában. Az ismételt mesehallgatás a felismerés, a ráismerés örömeit jelenti a gyermeknek. A mesével való újbóli találkozás segíti abban, hogy még inkább megjegyezze a számára érdekes cselekményt, a nyelvi fordulatokat, a nyelvi érdekességeket, amelyek a beszédfejlődésére hatással vannak”. (Tancz, 2009)

A mesemondóval való személyes kapcsolatot szintén kiemeli az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja: *„A mesélővel való személyes kapcsolatban a gyermek nagy érzelmi biztonságban érzi magát, s a játéktevékenységhez hasonlóan a mesehallgatás elengedett intim állapotában eleven, belső képvilágot jelenít meg. A belső képalkotásnak ez a folyamata a gyermeki élményfeldolgozás egyik legfontosabb formája.”* Továbbá kiemeli azt is, hogy a mindennapos mesélés, mondókázás és verselés a gyermek mentális higiéniájának elengedhetetlen része. (Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja In. 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet)

2.3.A mesefeldolgozásához alkalmazott módszerek

A beszéd- és kommunikációs módszerek arra az életkori sajátosságokra alapoznak, hogy a gyermekek a meseélményekből merítenek, és tettel, illetve szóval fel is elevenítik ezeket. (Tancz, 2009) A meséléshez kapcsolódó módszerek, eljárások a gyermek aktív részvételét kívánják, és fejlesztik a beszédprodukciós és beszédpercepciós képességeit. (Szinger, 2009)

Meseprodukció, a gyermekek önálló mesemondása

„A gyermekek empátikus képességei megőrzik a munkamemóriában a többször hallott mese jellegzetességeit: a szereplők nevét, a cselekmény fordulatait és helyszíneit, a mese jellegzetes nyelvi és stilisztikai kifejezőeszközeit.” A gyermekek a jól ismert mesét szívesen mesélik. A reprodukív fantáziájuk segítségével felidéznek a mese történéseit, és alkalmazzák a beszédben

a mesék nyelvi fordulatait, kiegészítik a hiányzó szövegrészeket, megalkotják a kommunikatív eszközöket. A mesealkotásnak nevelő és fejlesztő hatása van, mivel ösztönöz a választékos szó- és kifejezés-használatra, erősíti a beszéd-bátorságot, összefüggő, folyamatos beszédre szoktat, oldja a beszéd-gátlást, és az interperszonális kapcsolatokra jótékony hatással van.

Mesefolytatás

Ez a módszer az emlékezetre és az alkotóképességre épül. A pedagógus a többször hallott mesét elkezd, a gyermekek pedig folytatják, befejezik. Sajátos fajtája a láncmesélés. A mese zökkenőmentességét segíthetjük azzal, hogy elakadás esetén átvesszük a mese folytatását, majd visszaadjuk újra a gyermekeknek.

Mesebefejezés

A mesebefejezés alkalmazásakor a pedagógus egy ismert mesét kezd el és a gyerekek befejezik, vagy pedig egy kitalált történetet kezd el és a gyerekek kitalálják a befejezését.

Közös vagy egyéni mesemondás különböző eszközök alkalmazásával

Ennél a módszernél bármilyen eszközt lehet alkalmazni, például képeskönyv képei, illusztrációk, képsorozatok, diafilmek, figurák, bábok stb. *„A különböző információs úton érkező benyomások nyelvi rekonstruálásának gyakorlása ösztönzi a gyermekeket az irodalmi kifejezések, mesei fordulatok használatára. Mozgósítja a beszéd- és metakommunikációs képzeletet, segíti a beszédpartnerhez való alkalmazkodást.”*

Mesedramatizálás, interaktív mesélés

Az interaktív mesélésnek a része, a drámajáték, amely az óvodapedagógus által kezdeményezett, többnyire irányított, képességfejlesztő módszer. A cél az nem a szerepeltetés, hanem az érzelmi, erkölcsi és közösségi nevelés, ezen belül is a személyiségformálás, a kapcsolatfelvétel, kapcsolattartás és a közlés megkönnyítése. *„Dramatizáláskor a szöveg előadása reprodukív jellegű, de a szerep adta lehetőségek és a szövegek kiegészítése, bizonyos kifejezések, a taglejtés, a mimika, a mozdulatok, a tekintet, a különböző jellemek megformálása a produktív fantázia eredményei”.* (Tancz, 2009)

Az interaktív meséléshez hozzátartozik a mese visszamondása is, amely a szövegértést is fejleszti, mert a gyermekek az előzetes ismereteiket elevenítik fel és alkalmazzák azokat. (Szinger, 2009)

3. A szókincs fejlődése és fejlesztési lehetőségei az óvodai anyanyelvi nevelésben

3.1.A nyelv

A nyelv eszközrendszer, társadalmi jelenség. A beszédforma a nyelv működési formája, és minden általunk ismert beszédforma mélyén valamilyen nyelv van. Tehát a beszéd és a nyelv kölcsönhatásban vannak egymással.

„Az óvodai anyanyelvi- és kommunikációs nevelés gyakorlatában az óvodapedagógusoknak világos képet kell alkotniuk:

- *a nyelvről,*
- *a nyelv eredetéről, társadalmi meghatározottságáról,*
- *a beszédképesség*
 - *biológiai,*
 - *ideglélektani,*
 - *szociológiai alapjairól,*
- *a beszédszervek anatómiájáról.”*

Emellett az óvodapedagógusoknak ismerniük kell az anyanyelv elsajátítás folyamatát, törvényszerűségeit, amelyek ezek:

- *„a preverbális korszak jellegzetességei,*
- *a fonémák elsajátításának sorrendje,*
- *az első szavak jelentésének tényezői,*
- *a kéttagú mondatok grammatikai sajátosságai,*
- *a nyelv grammatikai rendszerének elsajátítása,*
- *a kontextusos beszéd kezdetei,*
- *az elbeszélő, vagyis összefüggő beszéd kialakulásának jellemző meghatározói”.* (Dankó, 2016, 29-30. o.)

3.2.A gyermeknyelv fejlődése

A beszédnek vannak anatómiai és fiziológiai alapjai, feltételei: a hibátlan beszédszervek, a hallóapparátus tökéletes működése, a többi analizátor megfelelő működése, a beszéd agyi irányítóterületei, az agyműködés. (Dankó, 2016, 31.o.)

A gyermeknyelv fejlődésének az első szakasza, a csecsemőkori szakasz. Habár már a magzat mikor kifejlődött a hallószervük (35-38 hetes magzatok) felismerik az anyai beszédet.

„A csecsemő környezetével a sírás, a mosoly, a gagyogás, a gügyögés, az utánzás és a nézelődés – mint fő viselkedési forma – segítségével tart fenn szociális kontaktust”. (Dankó, 2016, 42-46. o.)

Az újszülött kezdőpontja a sírás, majd hangadása egyre jobban színesedik, az ötödik hónapban már egyre hosszabban gügyög. Egy éves kor vége felé a hangadásai már egyre felismerhetőbbek, feltűnnek az első mondatértékű szavak, és egyre több az adott anyanyelvre jellemző hangot lehet felfedezni. A második életév végére már egyre jobban érthető a gyermek beszéde, habár a hangtani fejlődés még korántsem zárul le. Végleges kialakulása 4-5 éves korban fog lezárulni. (Lengyel, 1981, 105-106. o.)

A gyermek első szavai 6-12. hónap között kezdenek el megjelenni. Az első hangadási fázis és a gyermeki szó kimondása között van egy szakasz, az úgynevezett echolalia, ami azt jelenti, hogy a gyermek próbálja utánozni a felnőttek szavait, ám a jelentésüket nem fogja fel. Így tehát az utánzásnak óriási szerepe van a gyermek beszédelsajátítási folyamatában is. *„A szülő testtartásával, mimikájával, gesztusaival gazdagítja kommunikációs rendszerét, ami a gyermeket is utánzásra készíteti.”* Az első szavak hangkapcsolatok, például: mama, papa, baba. A könnyen kiejthető szavakat a gyermek ismételteti, ez funkcióöröm a számára. Később megjelenik a dajkanyelv féléves és kétéves kor közötti időszakban. (Dankó, 2016, 48. o.) A dajka nyelv a gyermekhez intézett sajátos nyelvhasználaton alapuló felnőtt beszéd. Viszonylag állandó, kulturálisan átszármaztatott (azaz a felnőtt tanítja meg a gyermeknek), nem univerzális, konvencionalizált része a különböző nemzeti nyelveknek. *„A dajkanyelv rendszerint kerüli a kerek, teljes és jól formált mondatokat, inkább csak egy-egy szóval jelöli meg a gyerek életében és cselekvéseiben jelentős szerepet játszó valóságrészleteket.”* (Lengyel, 1981)

Lengyel Zsolt A gyermeknyelv című könyvében kiemeli, hogy a dajkanyelv egy meghatározó állomás a nyelvelsajátítás során, egyfajta bevezetőül szolgál a nyelvelsajátítás során. (Lengyel, 1981)

„A gagyogó hangokból gügyögő hangsorokat, dajkanyelvi kifejezéseket képez, eljut az aktív beszéd kialakulásának kezdetéhez, az első értelmes szavak kiejtéséhez.” A szülők közreműködésével alakul ki a szavak jelentése. A gyermek beszédhallása és kiejtése a szavak gyakori ismétlése által fejlődik. A beszédelsajátítás első szakaszában még bizonytalan a gangképzése a gyermeknek, mivel még gyakorlatlan abban, hogy az ajkait és a nyelvét hogyan használja, vagy az is lehet, hogy a szót, amit használni szeretne, nem hallotta még elégszer, vagy pedig félrehallotta. Ezért is fordul elő, hogy egyes szóalakokat helytelenül mond. *„A mássalhangzók képzésében a legbizonytalanabb, mert ezek kiejtéséhez még nem fejlődtek ki teljesen az anatómiai és fiziológiai feltételek. Gyakran torzítva selypesen mondja, felcseréli*

vagy más hanggal helyettesíti, vagy éppen el is hagyja ezeket.” Például ilyen a golyó helyett a „dojó” vagy a cipő helyett a „picő”. Ezek a hiányosságok még az óvodáskorban is jellemzőek maradnak. (Dankó, 2016, 50-51. o.)

Lengyel Zsolt szerint a beszédfejlődésről a következőket lehet megállapítani:

- magzati kor: a gyermek már a születés előtt kap egy úgynevezett tréninget, ami a magzatnyelv. A gyermek befogadóként ritmikai, prozódiai élményeket él át.
- egy-két hetes csecsemő: a gyermek megkülönböztetett módon reagál az anyai hangra.
- kéthónapos kor: *„képes felismerni, majd maga is produkálni a különböző érzelmeket kifejező intonációkat, a nagyobb beszédegységeket kísérő prozódiai elemeket, miközben az egyes hangok azonosítását még képtelen elvégezni.”*
- öt-hat hónapos kor: a gyermek hangadása egyre kifejezőbbé válik, képes magát egyre világosabban és érthetőbben kifejezni.
- ezután megjelennek a magán- és mássalhangzó jellegű hangok, de ezek még nem köthetőek az anyanyelv hangtani rendszeréhez, mert előfordulhatnak benne olyan hangok, amik az anyanyelvtől teljesen idegenek.
- kilenc hónapos és másfél éves kor között: *„megjelennek az első „szavak”, ezeknek már meghatározott jelentésük van, a felépítésükben résztvevő hangok – ha bizonyos ingadozásokkal is – már az anyanyelvben fellelhetők, tehát ezek a hangok jelentik az első lépéseket az anyanyelv fonémarendszerének elsajátításában”.* (Lengyel, 1981, 159-160. o.)

A második szakasz a kisgyermekkor szakasza, amely egy átmeneti időszaknak tekinthető. Ebben az egy-három éves kor között fokozatosan viszonylag független és önálló gyermek lesz, ekkor a járás és a beszéd áll leginkább a központban. *„A gyermek szükségleteinek növekedése és differenciálódása következtében a mozgás, mint kifejezőeszköz egyre kevésbé lesz elég, ami elősegíti a beszéd fejlődésének felgyorsulását.”*

Az első jelentéssel bíró szavakat holofrázisoknak nevezzük, vagyis a szavakat már mondatként használja. A gyermek az egyszavas mondatokból halad a bonyolultabb nyelvtani struktúrák felé. (Dankó, 2016, 52-53. o.) *„E korban a gyermek nagyon sokat tanul a nyelvhasználat terén: felfogja a szavak jelentésbeli hasznát, észreveszi, hogy amit el akar érni, azt a tárgy megnevezésével is elérheti”.* (Salamon, 1972, 70. o.)

Az első mondatok megjelenésének idejét minden szakember más-más időpontra teszi, de minden gyermeknyelv kutató megegyezik abban, hogy először egyszavas mondatokat mond a gyermek. Egy-két éves korban nem használnak toldalékot, szómondatai mondatértékűek, ám

ragozatlan szavak. Lengyel Zsolt úgy gondolja, hogy a gyermekek egy szót legalább háromféle jelentésben tudnak használni: kijelentő, kérdő, felszólító-kérő módban.

Nagyjából 1-1,8 hónapos életkorra esik a szimbólumhasználat, majd a tárgyi cselekvés során, az egyszavas mondatok használatakor a gyermek már részösszegzésekre képes, és ezeknek a szóbeli kifejezésére is.

A szülő és a gyermek között ahogy megjelenik a szerepjáték, ott kezdetben nem a szóbeli mozzanat az uralkodó, hanem itt alárendelt szerepet kap, de a fejlődés során egyensúly alakul ki a verbális és a nem verbális elemek között, és a későbbiekben a verbális megnyilatkozások lesznek majd a túlsúlyban. *„Ebben a közös tevékenység-folyamatban alakulnak ki a kommunikációs – a beszélő-hallgató – szerepkörök.”*

A gyermek beszédének a következő szakasza, kétéves kor előtt vagy kétéves korban, amikor megjelennek a két szóból álló mondatok. Ez a periódus legfeljebb hároméves korig tart. *„Ebben az intervallumban a gyermekek szómondatokat, kéttagú, vagy esetleg három- de akár négytagú mondatokat is mondhatnak.”* A kéttagú mondatokat kezdetben csak úgy használja a gyermek, hogy két egyszavas mondatot összekapcsol rövid szünettel (pl. apa; ad-papit). Ezek még jeltelen és ragtalan formák.

Később megjelenik a telegrafikus beszéd, ami azt jelenti, hogy a gyermek a kevésbé lényeges elemeket elhagyja. Így születik meg például a beszédükben a kap autó, az ad tej stb. kéttagú mondatok. Majd kialakul a szituatív beszédmegértésből a kulcsszó-stratégia. *„A kulcsszó-stratégia lényege, hogy a gyermek igyekszik a hallott közleményből felismerni és azonosítani a számára felismerhető és azonosítható egy vagy néhány szemantikai egységet. Ezek alapján próbálja kitalálni a teljes közlés tartalmát, vagy azt, amit ki tudott következtetni az elhangzottakból.”*

D. B. Elkonyin megállapítja, hogy a két-három szavas valódi mondatok, alanyt és állítmányt, vagy tárgyat és állítmányt tartalmaznak. (Dankó, 2016, 54-58. o.)

„A környezettel folytatott interakciós gyakorlatok során alakulnak ki a gyermekben a további szintaktikai (mondattani) struktúrák, a mondattani kommunikáció második szintje. Ebben a fejlődési szakaszban már a lexikai (szókincsbeli) válogatás, a szórend, a flexiós beszéd és a prozódia (előadás-technika) is szerepet játszik. Ezt a fejlődési szakaszt követi majd a komplex verbális viselkedés szintje.” (Dankó, 2016, 58. o.)

3.3.A szókincs fejlődése óvodáskorban

„Az anyanyelv-elsajátítás során meghatározó tényező a társas környezet, az elérhető nyelvi minta. Az elérhető nyelvi minta hatással van a gyermekek szókincsére, milyenségétől függően

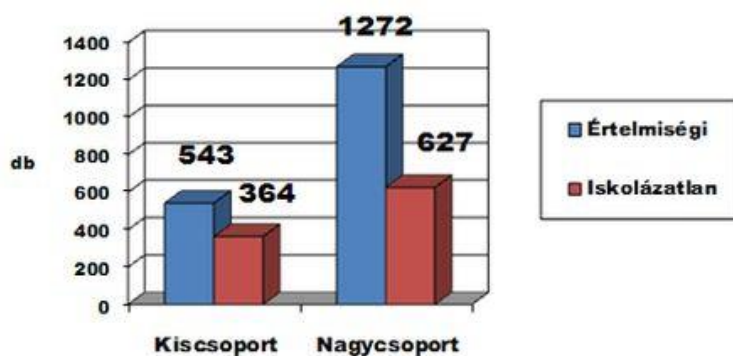
nyelvi előny vagy hátrány forrása lehet.” Az elsődleges nyelvi környezet a család, és a gyermekekkel közelebbi kapcsolatban álló szülő szerepe kiemelt. Az általa nyújtott nyelvi minta hatással lesz a gyermek nyelvi fejlődésére.

Később a nyelv a szocializáció és a társadalmi beilleszkedés hatására változik. Egy adott közösségben, az, hogy a gyermek mit tanul meg, az függ társadalmi szerveződésétől, értékrendjétől, nézeteitől, nyelvhasználati szokásaitól és egyéb tényezőktől. De ezt, ha a szűkebb környezetre, a családra vetítjük akkor megfigyelhetjük, hogy ugyanez a helyzet áll fenn.

Az anyanyelv elsajátításakor megkezdődik a nyelvi jelek tárolása, amely életünk végéig tart. A mentális lexikonban tároljuk el ezeket, ami egyfajta „agyi szótárként” funkcionál. Itt tároljuk a nyelv és a beszéd különféle egységeit és szabályait. Egyénhez kötődik és a nagysága és a működése nem állandó. A szavak mennyisége és használata kiskortól egészen idős korig változik, adott élethelyzettől és eseménytől függően. (Neuberger, 2008)

Készítettek egy kutatást, miszerint arra voltak kíváncsiak, hogy az iskolázatlan és értelmiségi szülők gyermekei mennyi szót tudnak aktiválni. Az eredmények alapján az értelmiségi szülők gyermekei több szót tudnak aktiválni, mint az iskolázatlan szülők gyermekei. Ennek az oka az lehet, hogy az értelmiségi és az iskolázatlan szülőknek eltérő a nyelvhasználata és ez tükröződik a gyerekek szókincsében is. (Neuberger, 2008) (1. ábra)

1. A gyermekek által aktivált szavak száma az életkor és az anyák iskolázottsága szerint

Forrás: Neuberger Tilda: A szókincs fejlődése óvodás korban, 2008

Ámde a gyermek szókincsének pontos megállapítása gyakorlatilag lehetetlen. Vannak egyéb szókincsmérő eljárások, de pontos képet azonban nem adnak a gyermek mentális lexikonának nagyságáról. *„A szókincsesztek elsődleges célja nem is egy adott életkorban használt lexikai egységek megbecslése, hanem az adott teszt sztenderd értékéhez való viszonyítás, így a nem megfelelően teljesítő gyermekek korai kiszűrése és fejlesztése (pl. Peabody-féle szókincseszt).”* (Gósy, 1999, 189. o.)

3.4. Hazánkban alkalmazott szókinccsmérő eljárások

„A szövegértési, tanulási képesség meghatározó összetevője a szókinccs, ezért a gyerekek szókinccsének feltérképezése hozzásegít egy tudatosan tervezhető tanítási, fejlesztői munkához.”

Az egyén szókinccsének felméréséről csak hozzávetőleges eredményeket kaphatunk, mivel a szavak mennyisége folyamatosan változik, végtelen kreativitási lehetőség rejlik benne, és meghatározó lehet a választott módszerek és eszközök is. (Juhász & Radics, 2019)

Egyes szókinccsmérő eljárások célja a gyermek folyamatos beszélgetése spontán módon. *„Spontán beszédnek nevezzük a beszédprodukciós folyamat működésének eredményét azokban az esetekben, amikor nem előre megfogalmazott szöveg kiejtése történik.”* (Gósy, 2004, 242. o.)

A hazánkban alkalmazott szókinccset vizsgáló eljárások:

- Aktív szókinccs-vizsgálat (LAPP-teszt)
 - az óvodások és kisiskolások aktív szókinccsének felmérésére, megismerésére szolgál
 - a célja az, hogy valamilyen szempontból atipikus gyermeknek (például: diszlexiás, diszgrafiás gyermek) a szókinccsét megismerjük
- Gardner-féle expresszív szókinccsvizsgálat
 - a 2-11 év közötti gyermekek aktív szókinccsét vizsgálja
 - *„A teszt 79 fekete-fehér, főneveket ábrázoló képből áll, amelyeket a vizsgált személynek egyesével kell megneveznie.”*
- Mill Hill-szókinccsteszt
 - kamaszkortól alkalmazható papír-ceruza teszt, kb. 20 percet vesz igénybe
 - 75 többszörös választásos írásos feladatból áll, a hosszabb változat 154-ből áll
 - *„A felvétel során a vizsgált személynek hívószavak alapján nyolc adott lehetőség közül kell megjelölni azok szinonimáját.”*
- Meixner-féle szókinccs, szótanulás-vizsgálat
 - a módszert Meixner Ildikó dolgozta ki
 - 4-18 éves gyermekek aktív szókinccsét és szótanulásukat vizsgálja
- Peabody szókinccsvizsgáló-eljárás
 - Csányi Yvonne nevéhez köthető
 - *„Olyan receptív felmérési eljárás, amely során 2-11 év közötti vizsgálati személynek négy hasonló ábra közül kell kiválasztania a hívószónak megfelelő ábrát.”* (Juhász & Radics, 2019)

4. Napjainkban használatos népmeséhez kapcsolódó mesepedagógiai módszerek

4.1. Pompás Napok

A Pompás Napok módszer kitalálói arra törekedtek, hogy a népmesék, és a népi játékok és néphagyományok ötvözésével a hagyományos népi kultúrát közelebb vigyék a mai gyermekek, fiatalok és felnőttek felé. Munkájuk középpontjában az óvodás és kisiskolás korosztályok állnak. Népmesei alkalmakon élőszavas mesemondás, népi játékok, mondókák, népdalok, néptánc és tárgyalgatás segítségével teszik élménydússá a gyerekek számára ezeket az eseményeket. Képzéseket is szoktak indítani, illetve módszertani kiadványaik is vannak.

„Módszertanunk lényege, hogy a gyerekek élményszerűen, a többoldali megerősítés eszközeivel gyarapíthassák tapasztalataikat, tudásukat.” (Pompásnapok.hu, 2024)

A kutatásom során volt alkalmam megnézni egy Pompás Napok mesefoglalkozást. A mese a Csillagszemű juhász volt. A gyerekek már többször hallották a mesét, de az óvodapedagógus kiemelte, hogy sosem ugyanúgy. Végig az egész foglalkozás nagyon interaktív volt, a gyerekek véleményét sokszor kikérte az óvodapedagógus a mese közben. Kevés eszközt alkalmazott, így szinte teljesen a gyerekek fantáziájára volt bízva a mese képivilága. A módszert lehet vegyíteni más területekkel is. Például ezen a foglalkozáson volt benne egy kis külső világ tevékeny megismerése környezeti tartalommal és ének, zene, énekes játék, gyermektánc. De akár még matematikai tartalmat és vizuális nevelést is bele lehet vinni, ez az óvodapedagógusra van bízva. A hagyományápolás teljes mértékben megjelenik a foglalkozáson. Népdalokat énekelnek, és olyan eszközöket visz nekik az óvodapedagógus, ami a hagyományápolás szempontjából lényeges lehet. Ezen a foglalkozáson egy tarisznyát alkalmazott. Ugyanakkor ugyanúgy megjelenik a foglalkozások alkalmával a szókincsfejlesztés és a kommunikáció fejlesztése is. Az óvodapedagógus elmagyarázza az ismeretlen szavakat a gyerekeknek és utána ők alkalmazzák a mesefoglalkozás során.

4.2. Napra-forgó hagyománymódszer

„Célunk, hogy a gyermekek életkorukhoz illeszkedő élményeken keresztül, minél több oldalról megközelítve – komplex tevékenységekben – ismerhessék meg néphagyományunkat.”

Műsoraik és táncházaik egy adott jeles nap vagy népmese köré szerveződnek. A résztvevők több oldalról megközelítve, változatosan ismerhetik meg hagyományainkat. A jeles napok szokásait, a régi paraszti világ kincseit, a vásári bábjátékot idéző előadások, hagyományos, élőszavas mesemondás során mutatják be.

Vannak képzéseik, és módszertani kiadványaik is. (Napraforgomulatsag.hu, 2024)

4.3.Bajzáth Mária – Népmesekincstár mesepedagógiai módszer

A módszer célja az, hogy minden gyermek a mese által, megtalálja és fedezze fel a világ összefüggéseit, el tudják magukat helyezni benne, és megismerjék önmagukat, illetve kapcsolatot tudjanak kialakítani másokkal. Alapvető lényege a rendszeresen ismétlődő közös játék, tánc, ének, mondókázás és mesélés. Ennek fő célja az örömforrás és az élményszerzés.

Szerepet kapnak a párbeszédformái, a kapcsolatkeresés, az érzékelés, a mozgás és az alkotás.

A foglalkozások alapját a gyerekeket foglalkoztató kérdések és témák képezik. Ezeket kell összekapcsolni egy mesével, illetve tovább lehet bővíteni mondókákkal, népi játékokkal, dalokkal, találós kérdésekkel. (Péter, 2022)

4.4.Mesét másként – Népmese és drámapedagógia az óvodai nevelésben

A Mesét Másként módszer az anyanyelvi és az esztétikai nevelés, és az érzelmi nevelés területe a hangsúlyos. A mese befogadása és a különböző játékok során létrejövő kommunikációs helyzetek támogatják az anyanyelvi nevelés célját. A módszer a mesék kiválasztásánál figyelembe veszi az életkori sajátosságokat, figyelembe veszi a csoport homogén vagy heterogén összetételét, és ennek megfelelően kapcsol népmesét a drámajátékokhoz.

A foglalkozás elején mindig köszöntik a mesét, amit az óvodapedagógus elmesél. A mese elmondását követően feltesz egy kérdést a mesével kapcsolatban, majd mindezt 3-4 drámajáték követi. *„A drámajátékok mozgásos játékkal kezdődnek, amit az adott érzelmi elemre vonatkozó „fókuszjáték” követ. Ezekben a játékokban szinte minden esetben a verbális és non verbális kommunikációra épülve fejleszthető a gyermekek ön- és társismerete. Zárásként pedig mozgásos és a különböző kommunikációs elemekre épülő játékok választhatóak.”* A foglalkozás teljes lezárása a mesétől való elköszönés, ami keretet és egyfajta érzelmi biztonságot is nyújt a gyermek számára. A népmesét a foglalkozást követő hetekben még meséli a gyerekeknek az óvodapedagógus. (Szávai, 2017, 51-57. o.)

5. Szókincsvizsgálat

5.1.A kutatás körülményei és módszerei

A kutatásom középpontjában a szókincsvizsgálat állt, amit egy újpesti óvodában végeztem el. Két kiscsoporttal, egy kísérleti és egy kontroll csoporttal. A szókincsvizsgálat megkezdése előtt a szülők beleegyező nyilatkozatot töltöttek ki. A felmérésben lévő feladatokat egyénileg állítottam össze.

A kutatás azzal kezdődött, hogy a kísérleti és a kontroll csoport is először egy szókincsvizsgálaton vett részt, amelyen felmértem, hogy milyen a szókincsük. Majd a kísérleti csoport három mesealkalmon vett még részt, ahol rövid népmesét olvastam fel nekik, majd a mesékről feltettem pár kérdést. Ezen a kontroll csoport nem vett részt. A végén felmértem újra mindkét csoport szókincsét, hogy magukhoz képest mennyit fejlődtek.

A kutatás 5 hetet vett igénybe, amit 2024.02.19. és 2024.03.22. között végeztem el. A felméréseket és a mesealkalmakat minden gyermekkel egyénileg vettem fel, csendes környezetben.

A szókincsvizsgálat nyolc feladatból állt, amelyben volt mesefelidézés (A kiskakas gyémánt félkrajcárja), ellentétpáros feladat, szóelőhívás, szógyűjtés, asszociációs feladat, találókérdések, piramismodul, illetve egy plusz feladat, hogy miként tudják magukat kifejezni. Próbáltam úgy összeállítani, hogy a gyerekeknek ne legyen unalmas és ne legyen túlságosan hosszú sem. A vizsgálat kb. 25 percet vett igénybe. A szókincsvizsgálat összeállításához Gósy Mária és Imre Angéla könyvét, a *„Beszédpercepciós fejlesztő modulok”* című kötetet használtam. (Gósy & Imre, 2007) Azért állítottam össze egy saját szókincsfelmérő feladatsort, és nem egy kész felmérőt alkalmaztam, mert a kutatásomat jobban szerettem volna a népmesékre összpontosítani. Ezáltal úgy gondoltam, hogy egy saját szókincsmérő feladatsorral szűkíthetem ezt leginkább.

A mesealkalmakon pedig volt felidéző, véleménykérő, kitaláló, alkalmazó, és gondolatbefejező beszélgetés. A mesealkalmak pedig kb. 10-15 percet vettek igénybe. A mesealkalmakhoz Nagy József, *„Fejlesztés mesékkel”* című könyvét alkalmaztam. Három népmesét választottam a könyvből. Ezek: *A róka és a kacsák*, *A farkas, a róka meg a tyúk*, *A varga, a szikra meg a bab*. A könyvből választottam mindegyik meséhez 12 kérdést. (Nagy, 2017)

5.2.A kutatás lebonyolítása, eredményei

Mint már említettem, a kutatást személyes módon, egyesével, csendes környezetben végeztem el. A kísérleti csoportban és a kontroll csoportban is 5-5 gyermek vett részt a felméréseken.

Volt olyan gyermek, aki nem annyira tudott odafigyelni, vagy sokat mozgolódott a felmérés alatt. De volt olyan gyermek is, aki nagyon oda tudott koncentrálni és nagyon sok mindent mondott.

Általam meghatározott pontszámok alapján értékeltem a gyerekek válaszait, miszerint minden jó válaszáért (egy szóért) kaptak egy pontot. Így állt össze a végeredmény. A teljes vizsgálatnak a pontszáma összesen 141 pont. Mindegyik feladatnak megadtam egy maximum pontszámot, ami csak támpontként szolgált az elemzéshez. A két szókincsvizsgálat közötti különbséget pedig százalékban számoltam ki.

A gyerekeket próbáltam úgy kiválasztani, hogy vegyes korcsoport legyen, illetve az óvodapedagógusok segítségét is kértem a választásban, hogy melyik gyermek az, aki aktívan részt szokott venni a feladatokban.

A gyerekek kora

Kísérleti csoport	Kontroll csoport
„D. M.” – 3 éves 11 hónapos	„A. B.” – 4 éves 6 hónapos
„B. Á.” – 4 éves 11 hónapos	„B. I.” – 5 éves 5 hónapos
„E. L.” – 4 éves 9 hónapos	„B. B.” – 5 éves 11 hónapos
„H. E.” – 5 éves 8 hónapos	„K. L.” – 5 éves 5 hónapos
„D. M.” – 6 éves 3 hónapos	„Sz. Zs.” – 6 éves 2 hónapos

Mesefelidezés

Ehhez a feladathoz „*A kiskakas gyémánt félkrajcárja*” című népmesét választottam. Azért esett erre a választásom, mivel úgy gondoltam, hogy ez egy ismert mese lehet számukra. Itt azt figyeltem meg, hogy a gyerekek mennyire tudják a mesefordulatokat és az idézeteket használni. Segítségképpen adtam a gyerekeknek képeket, hogy könnyebben tudják felidézni a mesét, amelyeket Perlai Rezsőné „*Az óvodáskor fejlesztőjátékai*” című könyvből másoltam ki. (Perali, 2014) Hozzá tartozik ehhez a feladathoz az is, hogy mennyire ismerik a mesét és hányszor hallották.

Fontosnak tartottam megfigyelni:

- a felidezés pontosságát,

- az eltéréseket a meséhez képest tartalmilag és formailag,
- a mondathosszúságot és mondatkomplexitást,
- a mesei fordulatok használatát,
- a térbeli és időbeli relációszőkincset.

Illetve amire még pontot adtam az az volt, hogyha a szereplőket helyesen tudta a gyermek.

3 gyermek tudta majdnem teljesen felidézni a mesét, 3 gyermeknek segítséggel sikerült felidézni, és 4 gyermeknek még segítséggel sem sikerült felidézniük. Annyit mindenki megtudott mondani, hogy egy kiskakasról és egy gyémánt félkrajcáról szól a mese.

Maximum pontszám: 15 pont

Elért pontszámok és következtetések

Gyermekek	1.	2.	Következtetés
Kísérleti csoport			
„D. M.”	1	1	Nem tudta elmondani egyik alkalommal sem, de azt tudta, hogy a mese egy kiskakasról szól.
„B. Á.”	2	3	Nem tudta elmondani egyik alkalommal sem, de többet tudott a második alkalommal. Első alkalommal két lényeges dolgot tudott megnevezni (kiskakas, gyémánt félkrajcár), a második alkalommal már új szereplőt is megtudott nevezni (Törökcsászár).
„E. L.”	13	13	Ugyanolyan szinten tudta elmondani a mesét, segítség nélkül.
„H. E.”	11	10	Segítséggel ugyan, de szépen el tudta mondani a mesét.
„D. M.”	12	11	Nem kellett segíteni neki, majdnem ugyanúgy el tudta mondani a mesét.
Kontroll csoport			
„A. B.”	2	2	Nem tudta elmondani egyik alkalommal sem, de 2 lényeges dolgot

			kitudott belőle emelni (kiskakas, gyémánt félkrajcár).
„B. I.”	6	7	Segítséggel feltudott idézni néhány dolgot, a két alkalommal hasonlóképpen. Néhány fordulatot tudott megnevezni és a kiskakas meg a gyémánt félkrajcárt.
„B. B.”	7	9	Segítséggel sem tudta teljesen felidézni a mesét egyik alkalommal sem, ám a második alkalommal többet tudott. Néhány fordulatot és szereplőt tudott megnevezni.
„K. L.”	10	11	Nem kellett segíteni neki, majdnem ugyanúgy eltudta mondani a mesét.
„Sz. Zs.”	3	5	Segítséggel sem tudta teljesen felidézni a mesét egyik alkalommal sem, ám a második alkalommal többet tudott.

Forrás: Saját kutatás alapján

Ellentétpárok

A helyes ellentét megtalálására koncentrált a feladat. 10 ellentétpárt kérdeztem a gyerekektől. Könnyebbeket és nehezebbeket is tettem bele. A második szókincsvizsgálaton kicsit változtattam rajta, mert volt, amit túl nehéznek ítélték számukra. A 10 ellentétből, 1 gyermek érte el a legtöbb pontot a szókincsvizsgálaton, amely esetében 9 ellentétet tudott helyesen. A második alkalommal a kísérleti csoport tagjai az okos ellentétét mindenki megtudta mondani (az egyik mesében szerepelt ez az ellentét). Előfordult minden gyereknél, hogy nem az ellentétét mondta a fogalomnak, hanem a tagadását, vagyis letagadta és megismételte az adott szót. Például: gazdag-nem gazdag, jószívű-rossz szívű. Egy gyerek pedig többször mondta azt, hogy nem tudja.

Maximum pontszám: 10 pont

Elért pontszámok és következtetések

Gyermekek	1.	2.	Következtetések
-----------	----	----	-----------------

Kísérleti csoport			
„D. M.”	3	4	Több jó megoldása volt a második alkalommal. A legtöbb szónál azt mondta nem tudja.
„B. Á.”	4	6	Több jó megoldása volt a második alkalommal. Első alkalommal ő is tagadott két szót, második alkalommal már csak egyet.
„E. L.”	3	6	Több jó megoldása volt a második alkalommal. Első alkalommal a feladatok felét tagadta, második alkalommal már csak 3-at.
„H. E.”	4	6	Több jó megoldása volt a második alkalommal. Nála is előfordult a szó tagadása és a szó megismétlése.
„D. M.”	4	9	Több jó megoldása volt a második alkalommal. Első alkalommal egy szót ő is tagadott, a többinél rossz megoldásokat mondott. A második alkalommal pedig egy híján mindegyiket helyesen tudta.
Kontroll csoport			
„A. B.”	4	6	Több jó megoldása volt a második alkalommal. Első alkalommal 6-ot tagadott, a második alkalommal már csak 4-et.
„B. I.”	1	3	Több jó megoldása volt a második alkalommal. A legtöbb szónál tagadta az adott szót.
„B. B.”	2	4	Több jó megoldása volt a második alkalommal. Első alkalommal a feladatok felét ő is tagadta, ez a második alkalomra redukálódott.
„K. L.”	5	4	Egyel kevesebb helyes választ tudott adni a második alkalommal. Helytelen megoldásokat mondott. Egy-egy szót a két alkalomnál ő is tagadott.
„Sz. Zs”	4	5	Több jó megoldása volt a második alkalommal, de a megoldások felét tagadta.

Forrás: Saját kutatás alapján

Szóelőhívás

Ennél a feladatnál a kezdőszótagot adtam meg a gyerekeknek. A cél az volt, hogy minél több szót tudjanak mondani. Az észrevételem a felmérés során, hogy a két szókincsvizsgálatnál ugyanazokat vagy hasonló szavakat mondtak a gyerekek. Illetve voltak olyan gyermekek a csoportokon belül, akik hasonló vagy ugyanazokat a szavakat mondták. A kezdőszótagok: ka,

ba, al, mos, be, da, bo. Amelyik szavakat a legtöbben mondták: kakas, alma, mosógép, mosogatógép, mosoly, daru, mosómedve, daru. Továbbá a második alkalommal a ba- szótagra a babot is mondta 2 gyermek a kísérleti csoportból (szintén szerepelt az egyik mesében).

Maximum pontszám: 35 pont

Elért pontszámok és következtetések

Gyermekek	1.	2.	Következtetések
Kísérleti csoport			
„D. M.”	12	14	Mindegyik szótagot ki tudta egészíteni mindkét alkalommal.
„B. Á.”	3	11	A második alkalommal már mindegyik szótagot ki tudta egészíteni.
„E. L.”	12	15	Mindegyik szótagot ki tudta egészíteni mindkét alkalommal.
„H. E.”	7	12	Mindegyik szótagot ki tudta egészíteni legalább egyszer.
„D. M.”	9	21	Mindegyik szótagot ki tudta egészíteni mindkét alkalommal.
Kontroll csoport			
„A. B.”	15	17	Mindegyik szótagot ki tudta egészíteni mindkét alkalommal.
„B. I.”	6	9	A második alkalommal már mindegyik szótagot ki tudta egészíteni.
„B. B.”	12	13	Mindegyik szótagot ki tudta egészíteni mindkét alkalommal.
„K. L.”	4	10	Első alkalommal 3 szótagot nem tudott kiegészíteni, a másodiknál már csak 2 szótagot. A többihez több szót is tudott mondani.
„Sz. Zs.”	13	12	Mindegyik szótagot ki tudta egészíteni mindkét alkalommal.

Forrás: Saját kutatás alapján

Szógyűjtés

A gyerekeknek megadtam egy gyűjtőfogalmat, és ezen belül kellett minél több szót mondaniuk. A cél ennél a feladatnál is az volt, hogy minél többet tudjanak mondani. Itt is azt vettem észre, hogy a két szókincsvizsgálatnál hasonló szavakat mondtak.

A gyűjtőfogalmak, amiket kérdeztem: állatok, gyümölcsök, ételek, család, óvoda, kellemes, italok.

Az első alkalommal például az állatoknál a legtöbbet említett állatok az elefánt, nyúl, oroszlán, medve. De említették még többször a zsiráfot, tehenet, méhecskét, tigrist, lovat, vaddisznót, cápát, vízilovat, orrszarvút, katicát, pillangót, őzikét, krokodilt. Ehhez képest a második szókincsvizsgálatnál a legtöbbet említett állatok a nyúl és a katica volt, illetve megjelentek olyan állatok a kísérleti csoport tagjainál, amik a mesékben is szerepeltek. A gyümölcsöknél is egyszerűbb gyümölcsöket említettek mindannyian, pl. alma, körte, narancs, mandarin, szőlő. A második alkalommal az egyik gyerek a paradicsomot is idesorolta. Az ételeknél szintén egyszerűbb ételeket mondtak, pl. levesféléket, vajás kenyeret, tésztaféléket. Mindkét fogalomnál a gyerekek valószínűleg olyanokat mondhattak, amit ismernek és fogyasztani szoktak. A család témakörnél 9 gyerek a családtagokat sorolta fel, 1 gyerek pedig érzéseket mondott, pl. szeretem, imádom. Az óvodatémakörnél pedig játékokat soroltak fel, mit szoktak csinálni az óvodában, és azt, hogy kik vannak ott velük (óvónéni, dadusnéni) és hol vannak (csoportszoba, udvar). A kellemes fogalomra 10 gyerekből 7-en voltak azok, akik személyes élményeket vagy cselekvéseket mondtak, nem csupán szavakat. Az italoknál azt vettem észre, hogy minden gyerek szörpöket vagy gyümölcsleveket sorol fel, pl. almalé, narancslé, kaktuszfüge szörp, baracklé, körtelé stb.

Maximum pontszám: 35 pont

Elért pontszámok és következtetések

Gyermekek	1.	2.	Következtetések
Kísérleti csoport			
„D. M.”	20	26	A második alkalommal több szót gyűjtött. Az állatok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót mindkét alkalommal.
„B. Á.”	13	21	A második alkalommal több szót gyűjtött. Az állatok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót mindkét alkalommal.
„E. L.”	35	35	A második alkalommal kevesebb szót gyűjtött. Az első alkalommal az italok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót, a

			második alkalommal az állatokhoz. Az első alkalommal túllépte a maximum pontszámot.
„H. E.”	21	30	A második alkalommal több szót gyűjtött. Az első alkalommal az italok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót, a második alkalommal szintén az állatokhoz.
„D. M.”	19	35	A második alkalommal több szót gyűjtött. Mindkét alkalomnál az állatokhoz tudott a legtöbbet gyűjteni. Az második alkalommal túllépte a maximum pontszámot.
Kontroll csoport			
„A. B.”	31	35	A második alkalommal több szót gyűjtött. Mindkét alkalomnál az állatokhoz tudott a legtöbbet gyűjteni. Az második alkalommal túllépte a maximum pontszámot.
„B. I.”	29	34	A második alkalommal több szót gyűjtött. Az állatok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót mindkét alkalommal.
„B. B.”	35	35	A második alkalommal több szót gyűjtött. Az állatok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót mindkét alkalommal. Mindkét alkalommal túllépte a maximum pontszámot, de a második alkalommal többet mondott.
„K. L.”	35	35	Ugyanannyi szót mondott mindkét alkalommal. Az állatok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót. Mindkét alkalommal túllépte a maximum pontszámot.
„Sz. Zs.”	35	32	A második alkalommal kevesebb szót gyűjtött. Az első alkalommal az állatok fogalomhoz gyűjtötte a legtöbb szót, a második alkalommal az állatokhoz és az italokhoz. Az első alkalommal túllépte a maximum pontszámot.

Forrás: Saját kutatás alapján

Asszociáció

Ennél a feladatnál egy szóra kellett asszociálniuk. Érdekes volt számomra megfigyelni melyik gyermek mire asszociál. A vizsgált gyermekekből 8-an bővebben fejtették ki a gondolatukat némelyik fogalomnál. 2-en pedig csak egyszerű szavakat használtak az asszociációs feladat során. A szavak, amiket kérdeztem: édes, születésnap, tolvaj, tavasz, apa. Az édesre legtöbbször cukorkát, gumicukrot, csokit mondtak. A születésnapnál, ami

legtöbbször felmerült a torta, ajándék, gyertya, gyerekek. A tolvajnál érdekes volt számomra, hogy egy gyerek azt mondta, hogy „a róka eltudja lopni a libát”. A tavasznál szinte mindenki azt mondta, hogy rügyeznek a fák, nyílnak a virágok és többet süt a nap. Az apánál pedig azt mondták, hogy dolgozik, szeretem vagy a foglalkozását.

Maximum pontszám: 25 pont

Elért pontszámok és következtetések

Gyermekek	1.	2.	Következtetések
Kísérleti csoport			
„D. M.”	7	12	Az első alkalommal 2 szóhoz semmit nem tudott mondani, a második alkalommal mindenhez mondott.
„B. Á.”	10	12	Az első alkalommal 1 szóhoz nem tudott semmit mondani, a második alkalommal mindenhez tudott mondani.
„E. L.”	8	13	Az első alkalommal 1 szóhoz nem tudott semmit mondani, a második alkalommal mindenhez tudott mondani.
„H. E.”	9	14	Az első alkalommal 1 szóhoz nem tudott semmit mondani, a második alkalommal mindenhez tudott mondani.
„D. M.”	13	22	A második alkalommal több szóra tudott asszociálni.
Kontroll csoport			
„A. B.”	12	18	A második alkalommal több szóra tudott asszociálni.
„B. I.”	6	8	Az első alkalommal 1 szóhoz nem tudott semmit mondani, a második alkalommal mindenhez tudott mondani.
„B. B.”	16	17	Majdnem ugyanazokra asszociált a két alkalomnál.
„K. L.”	9	10	Az első alkalommal mindhez tudott mondani szót, a második alkalomnál már egy szóhoz nem tudott asszociálni.
„Sz. Zs.”	16	14	A második alkalommal kevesebb szóra tudott asszociálni.

Forrás: Saját kutatás alapján

Találós kérdés

Ebben a feladatban feltettem 5 találóskérdést a gyerekeknek. Itt a feladat lényege az volt, hogy gyermekek vagy kitalálják a megfejtést vagy nem. Minden helyes válasz egy pontot ért. Az első szókincsvizsgálatnál az észrevételem, hogy 2 gyermek egyik kérdésemet sem tudta megfejteni, ám a másodikonál, már az egyiküknek sikerült legalább egy találós kérdést kitalálnia. Példaként az alábbi kérdést említeném meg, ami így szólt: *„Ha a hajad nagyon kócos, olyan, mint a boglya, beleszántasz fogaimmal, s leszek hajad fogja.* Ennek a kérdésnek a megfejtése, a fésű volt, amelyet az első szókincsvizsgálatnál 7 gyermek tudott megfejteni, azonban a második szókincsvizsgálatnál, már csak 1 gyerekek nem sikerült megfejtenie a választ, a többieknek sikerült.

Maximum pontszám: 5 pont

Elért pontszámok

Gyermekek	1.	2.
Kísérleti csoport		
„D. M.”	1	0
„B. Á.”	0	4
„E. L.”	2	3
„H. E.”	3	4
„D. M.”	3	3
Kontroll csoport		
„A. B.”	3	3
„B. I.”	3	3
„B. B.”	0	0
„K. L.”	1	1
„Sz. Zs.”	4	3

Forrás: Saját kutatás alapján

Piramismodul

A szempontom ebben a feladatban a mondathosszúság és mondatkomplexitás megfigyelése. A célom ezzel a feladattal az volt, hogy a mondathoz kapcsolódva tudják kiegészíteni az előtte lévő feladatot. A 10-ből 2 gyermek volt, aki csak egy-egy szóval egészítette ki a mondatokat, a többiek mondatokkal egészítették ki, és voltak 2-en, akik szinte költeményt, konkrét történettel bővítették ki a mondatokat.

Elvárt maximum pontszám: 12 pont

Elért pontszámok és következtetések

Gyermekek	1.	2.	Következtetések
Kísérleti csoport			
„D. M.”	1	3	Nem igazán tudta tovább egészíteni a mondatokat.
„B. Á.”	5	7	Többnyire egy-egy szóval egészítette ki a mondatokat.
„E. L.”	10	12	Egész történettel egészítette ki a mondatokat.
„H. E.”	3	5	Egész mondatokkal egészítette ki a mondatokat.
„D. M.”	12	9	Egész mondatokkal egészítette ki a mondatokat. A második alkalommal már kevesebbel tudta kiegészíteni.
Kontroll csoport			
„A. B.”	10	4	Az első alkalommal többel tudta kiegészíteni a mondatokat, a másodiknál már kevesebbel tudta kiegészíteni.
„B. I.”	5	4	Egy-egy egyszerű szóval egészítette ki a mondatokat.
„B. B.”	8	10	Egész mondatokkal egészítette ki a mondatokat.
„K. L.”	7	9	Egész történettel egészítette ki a mondatokat.
„Sz. Zs.”	12	12	Egész mondatokkal egészítette ki a mondatokat. Mindkét alkalommal túllépte a maximum pontszámot, de a második alkalommal többet mondott.

Forrás: Saját kutatás alapján

Plusz feladat – Mondd el, mennyire szereted anyukádat!

Ennél a feladatnál arra voltam kíváncsi, hogy a gyerekek mennyire tudják magukat kifejezni. Azt figyeltem meg, hogy egész mondatban tudnak-e válaszolni, és van e benne hasonlat. Azért tettem bele ezt a feladatot, mert a magyar népmesékben sokszor előfordulnak ilyen hasonlatok. Például: „Úgy szeretem édesapámat, mint az emberek a sót!”

Itt meglepő volt számomra, hogy 2 gyermek szinte ugyanarra gondolt, mivel a világűrrel kapcsolatos mondatot mondtak, illetve másik 3 gyerek a mézzel mondtak hasonlatot.

A szakirodalmi részre utalva, láthatjuk, hogy 2 gyermek megjegyzett egy meséből mondatokat és tudták is megfelelően alkalmazni ennél a feladatnál. A gyerekek ugyanúgy „A só” című magyar népmeséből idéztek.

Maximum pontszám: 4 pont

Elért pontszámok és a gyerekek válaszai

Gyermekek	1.	2.	Amiket a gyerekek mondtak
Kísérleti csoport			
„D. M.”	2	2	"Én úgy szeretem anyukámat, mint a mézet." Másodjára is ezt mondta.
„B. Á.”	2	4	1. "Én úgy szeretem anyukámat, mint a születésnapomat." 2. "Én úgy szeretem anyukámat, mint az almát." A születésnapos mondatot megismételte.
„E. L.”	1	4	1. "Én úgy szeretem anyukámat, mint az egész világ meg az úr." 2. "Én úgy szeretem anyukámat, mint az emberek a sót." Másodjára A só című népmeséből idézett.
„H. E.”	2	4	1. "Én úgy szeretem anyukámat, mint az epret." 2. "Én úgy szeretem anyukámat, mint a pihenést." "Én úgy szeretem anyukámat, mint a játékot."
„D. M.”	4	4	"Én úgy szeretem anyukámat, mint galamb a tiszta búzát." Másodjára is ezt mondta. - A só című népmeséből idézett.
Kontroll csoport			
„A. B.”	1	4	1. "Én úgy szeretem anyukámat, mint egy egész világúr." 2. "Én úgy szeretem anyukámat, mint a hal a vizet." "Én úgy szeretem anyukámat, mint a kiránduló a sátrat." A második alkalommal túllépte a maximum pontszámot.
„B. I.”	3	0	1. "Én úgy szeretem anyukámat, mint egy virág a napsütést." 2. "Nagyon szeretem."
„B. B.”	3	3	1. "Én úgy szeretem anyukámat, mint a méhecske a mézet." Másodjára is ezt mondta.
„K. L.”	4	4	1. "Én úgy szeretem anyukámat, mint az állat amennyi van belőlük." "Én úgy szeretem anyukámat, mint a drága édes mézet." "Én úgy szeretem anyukámat, mint az édességet." Az első alkalommal túllépte a maximum pontszámot.

			2. "Én úgy szeretem anyukámat, mint a cukrot." "Én úgy szeretem anyukámat, mint a mézet."
„Sz. Zs.”	2	1	1. Én úgy szeretem anyukámat, mint az apukámat." 2. "Én úgy szeretem az anyukámat, mint én a csokit." "Nagyon szeretem."

Forrás: Saját kutatás alapján

5.3.Összegzés és következtetések

A végén a pontszámok alapján százalékban adtam meg a változást. A gyerekek a feladatoknál bármennyi választ adhattak, de ahhoz, hogy százalékosan megtudjam adni megadtam egy maximum pontszámot, ami a 141 volt.

Pontok alapján az eredmények

Gyermekek	1. Szókincsvizsgálat eredménye	2. Szókincsvizsgálat eredménye	Különbség
Kísérleti csoport			
„D. M.”	47	62	15
„B. Á.”	39	68	29
„E. L.”	84	101	17
„H. E.”	60	85	25
„D. M.”	76	114	38
Kontroll csoport			
„A. B.”	78	89	11
„B. I.”	58	67	9
„B. B.”	83	91	8
„K. L.”	79	87	8
„Sz. Zs.”	89	84	5

Forrás: Saját kutatás alapján

Százalékosan az eredmények

Gyermekek	1. Szókincsvizsgálat eredménye százalékosan	2. Szókincsvizsgálat eredménye százalékosan	Fejlődés/Változás
Kísérleti csoport			
„D. M.”	33,30%	43,90%	10,60%

„B. Á.”	27,60%	48,20%	20,60%
„E. L.”	59,50%	71,60%	12,10%
„H. E.”	42,50%	60,20%	17,70%
„D. M.”	53,90%	80,80%	26,90%
Kontroll csoport			
„A. B.”	55,30%	63,10%	7,80%
„B. I.”	41,10%	47,50%	6,40%
„B. B.”	58,80%	64,50%	5,70%
„K. L.”	53,10%	59,50%	5,70%
„Sz. Zs.”	63,10%	59,50%	-3,60%

Forrás: Saját kutatás alapján

A változások átlagosan

	Pontszámok alapján	Százalékok alapján
Kísérleti csoport	+24,8	+17,58%
Kontroll csoport	+8,4	+5,54%

Forrás: Saját kutatás alapján

Az eredmények alapján láthatjuk, hogy a kísérleti csoport átlagosan többet fejlődött, mint a kontroll csoport. A mesealkalmak konkrétan nem a szókincset fejlesztették, hanem hatással voltak a nyelvi tudatosságra, ezáltal a szavak jelentésének tisztázására is. Segített a gyerekek számára rendszerezni, kategorizálni a szavak jelentését. Az is érzékelhető, hogy a népmesének motiváló hatása van a szókincsükre. A mesealkalmaknál a gyermekek adtak helytelen válaszokat, de ez múlhatott a kérdezés technikán is.

A gyerekek teljesítménye mind a szókincsvizsgálatnál, mind a mesealkalmaknál függhetett attól, hogy éppen milyen hangulatban voltak, mennyire volt hozzá kedvük. Úgy vélem, mindenki nagyon ügyes volt és tetszetek is nekik a feladatok.

Aki a legtöbbet fejlődött magához képest az egy iskolába készülő kisfiú, aki a kísérleti csoportban volt. Egy 4-5 év közötti kislány és egy kisfiú fejlődött a legkevesebbet, akik a kontroll csoportban voltak. De egy iskolába menő kisfiú a második szókincsvizsgálatnál kevesebb pontszámot ért el így nála egyedül nem kimutatható a fejlődés. Ő szintén a kontroll csoport tagja volt.

Ami számomra érdekes volt a felmérések során, hogy a gyerekek hasonlóképpen gondolkodnak. Sok esetben mondtak hasonló vagy épp ugyanolyan dolgokat. Ez köszönhető annak is, hogy sokat tartózkodnak egy csoporton belül az óvodában.

A célom a szókincsvizsgálattal az volt, hogy felmérjem a gyermekek szókincsét spontán módon, illetve, hogy megfigyeljem milyen hatással van a népmese a szókincs fejlődésére. Úgy gondolom, hogy sikeresen feltudtam mérni a gyermekek szókincsét, amiből választ is kaptam az általam meghatározott feltevésekre.

6. Otthoni olvasási szokások – kérdőívelemzés

6.1.A kutatás körülményei és módszerei

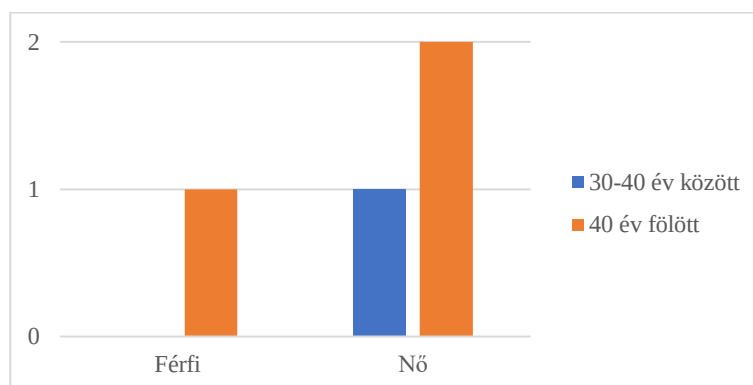
A kísérleti csoport szülei kitöltöttek egy kérdőívet, amely az otthoni olvasási szokásokra kérdez rá. Összesen 4 szülő töltötte ki, mivel a kutatásban részt vett egy testvérpár is. A kérdőív tartalmazott nyitott és zárt kérdéseket is, illetve anonim módon történt a kitöltése. A gyerekek megkülönböztetése céljából fakadóan kértem a pontos életkorukat, és a szülők végzettségét, hogy a hipotézisemet igazolni vagy éppen cáfolni tudjam.

A kérdőív, a demográfiai adatokkal kezdődött (nem, életkor, melyik városban nevelkedtek, legmagasabb végzettség, és a gyermek kora). A következő kérdéseim a szülő olvasási szokásaira, illetve a gyermekkel eltöltött pillanatokra kérdez rá a meseolvasás szempontjából. Továbbá a kérdéseim kitértek arra is, hogy járnak-e kulturális eseményekre (pl. bábszínház, művelődési ház stb.), illetve mennyi mesekönyvük van otthon, a végén pedig felmértem azt, hogy a szülő észrevette-e, hogy a gyermeke átvesz kifejezéseket, szófordulatokat mesékből.

6.2.A kutatás eredményei

A kérdőívet 4 szülő töltötte ki. Ebből 75% nő, 25% férfi volt a kitöltő. A válaszadók 75%-a 40 év fölötti, és 25%-a 30-40 év közötti. (2. ábra) Fontosnak tartottam megkérdezni a hagyományápolás szempontjából, hogy hol nevelkedtek, és 50% nagyvárosban (Szombathelyen), 25% fővárosban, 25% pedig községben (Csegöldön). Ebből 25% érettségi bizonyítvánnyal, 50% főiskolai végzettséggel, és 25% pedig egyetemi végzettséggel rendelkezik.

2. Életkor és nemek eloszlása

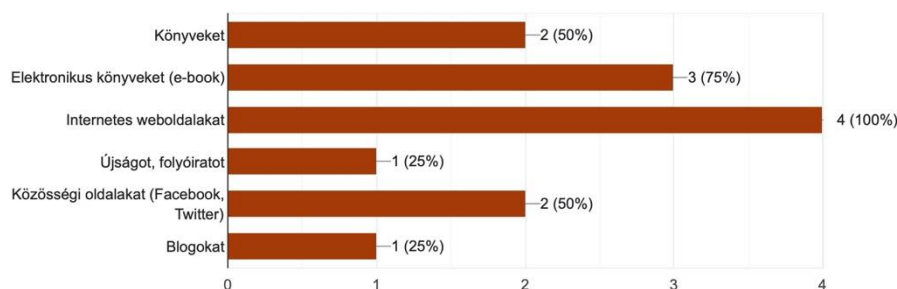

Forrás: Saját kutatás alapján

A továbbiakban arra voltam kíváncsi, hogy mennyire fontos maguk számára az olvasás, vagyis szoktak-e a saját maguk szórakoztatására olvasni, a válasz pedig 100%-os igen volt. A

következő kérdésben kitértem arra is, hogy milyen platformokon, milyen formában szoktak olvasni. Az eredményből láthatjuk, hogy leginkább internetes weboldalakot olvasnak a szülők, amik lehetnek akár hírek, újságcikkek stb. Amiket még a legtöbben jelöltek azok az elektronikus könyvek és a közösségi oldalak. (3. ábra)

3. Olvasási formák népszerűsége a válaszok alapján

Forrás: Saját kutatás alapján

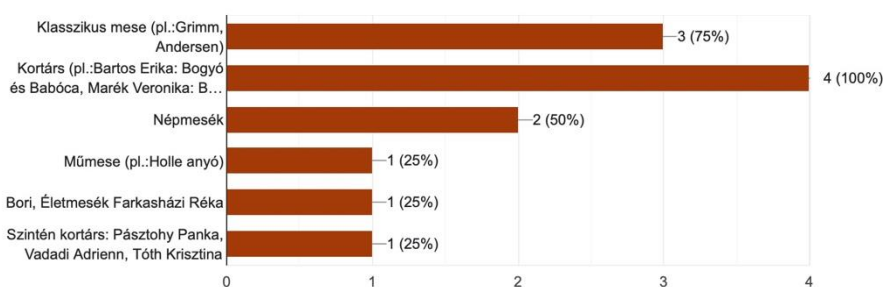
Az előző kérdésből kifolyólag kíváncsi voltam arra is, hogy milyen gyakorisággal szokott olvasni könyveket, és a válaszadók 50%-a hetente többször, 25%-a naponta, és 25%-a nagyon ritkán szokott olvasni könyveket. Erre azért voltam kíváncsi, mivel már a közösségi oldalak és a média felülete szerves része az életünknek, és ebből kifolyólag mennyire maradt meg a szülőknél a könyvolvasás fontossága klasszikus formában.

A kérdőívben kitértem arra is, hogy tagok-e valamelyik könyvtárban, könyvklubban és 50-50%-os választ kaptam, miszerint 2-en igen, és 2-en nem tagja semmilyen könyvtárnak. Ebből kiindulva kérdeztem a következő kérdést, hogy milyen gyakran járnak könyvtárba, és 25% azt válaszolta, hogy ritkán járnak, 25% írta, hogy rendszeresen, a maradék pedig nem tagja könyvtárnak.

Megkérdeztem azt is, hogy a szülőknek gyermekkorában olvastak-e, mivel ez is lehet egy olyan tevékenység, amit tovább visznek az életükben. A válaszadók 75%-a azt válaszolta, hogy igen, rendszeresen, és 25%-a pedig azt mondta, hogy csak alkalmanként.

A következő kérdésem arra tért ki, hogy szokott-e a gyermekének mesélni, itt 75% naponta, 25% pedig egy héten többször szokott mesélni a gyermekének. Ebből kifolyólag megkérdeztem azt is, hogy milyen meséket szoktak olvasni a gyermekeiknek. A válaszok alapján láthatjuk, hogy a kortárs mesék a legnépszerűbbek a válaszadók gyerekeinek a körében. (4. ábra)

4. Műfajok népszerűségének eloszlása a válaszadók alapján

Forrás: Saját kutatás alapján

Arra is rákérdeztem, hogy fejből szoktak-e esetleg mesélni, és 25% mondta azt, hogy igen, rendszeresen szokott, 50% mondta, hogy ritkán, és 25% pedig egyáltalán nem mesél fejből. Ennek lehet az oka az is, hogy a szülők inkább biztosra mennek egy megírt mesével és inkább azt mesélik a gyerekeknek.

Érdekelt, hogy vannak-e otthon mesekönyveik és ha igen, akkor mennyi. Nagy örömmre mindenki azt válaszolta, hogy vannak, és 75% azt válaszolta, hogy kortárs mesekönyvből van több, 25% pedig azt válaszolta, hogy vegyesen minden műfaj megtalálható a könyvespolcukon.

Ezek számosítva úgy néznek ki, hogy 75%-nak 51-100 között, 25%-nak pedig 11-50 darabszám között van a könyvgyűjtemény. Ebből következtethetünk arra, hogy nem csak az interneten, médiában lévő platformokon találkoznak mesékkel, hanem klasszikus, hagyományos formában is.

Következő kérdésemben kitértem arra, hogy melyek azok a könyvek, amiket mostanában a leggyakrabban olvasnak a gyerekeknek. A válaszok alapján többségben voltak a kortárs írók meséi. Amiket írtak:

- Farkasházi Réka: Életmesék
- Bartos Erika: Bogyó és Babóca, Brúnó Budapesten
- Vadadi Adrienn: Ovis mesék sorozat
- Csukás István: Süssü
- Tóth Krisztina: Malac és Liba
- Pásztohy Panka: Pitypang és Lili
- Julia Donaldson: Bot Benő
- Andreas H. Schmachtl: Alma Magdi
- Sven Nordqvist: Pettson és Findusz

Amiket még ezen kívül írtak:

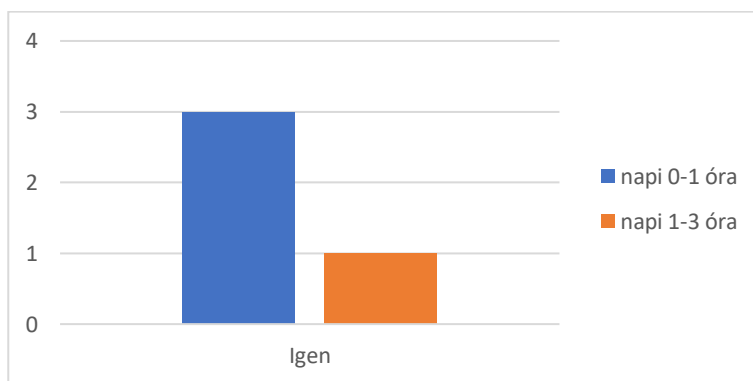
- Micimackó kalandjai (Disney)
- Vlagyimir Szutyjev: Vidám mesék

- Magyar Népmesék

A Magyar Népmeséket csak egy szülő írta, de Bartos Erika „*Brúnó Budapesten*” című könyvét ketten is. Az eredmények alapján láthatjuk, hogy a kortárs írók meséi népszerűbbek a kitöltő családok köreiben. Ebből adódóan érdekelt, hogy a gyerekeknek mik a kedvenc könyveik. A válaszok alapján 2 szülő azt írta nincs konkrét kedvence gyermekének, egy szülő Farkasházi Réka „*Életmesék*” című könyvét írta, és egy szülő pedig Andreas H. Schmachtl „*Alma Magdi*” című könyvét nevezte meg kedvencnek.

Mivel már a digitális média világában élünk ezért megkérdeztem azt is, hogy milyen eszköz segítségével szoktak olvasni a gyerekeiknek. Erre mindenki azt a választ adta, hogy mesekönyvből olvas a gyerekeknek. Ebből következtethető az, hogy a felmérték alapján, a megkérdezett szülők nem preferálják a modern olvasási eszközöket. Érdekelt az is, ebből kifolyólag, hogy rajzfilmeket, meséket szoktak-e a gyermekek nézni, erre is mindenki igennel válaszolt. Ennek okán felszerettem volna mérni azt is, hogy mennyi időt töltenek mesenézéssel a gyerekek a mindennapokban. A válaszadók 75%-a napi 0-1 óra közé, és 25%-a pedig napi 1-3 óra közé sorolja az idejét a mesenézésnek. (5. ábra)

5. Napi mesenézés időbeli eloszlása a válaszok alapján

Forrás: Saját kutatás alapján

Továbbá foglalkoztatott az is, hogy a szülők együtt nézik-e a gyermekkel a rajzfilmet és meg is beszélnek-e, ezekre a kérdésekre 100%-os igen válaszokat kaptam. Ez abból a szempontból jó, hogy a szülők tisztában vannak azzal, hogy a gyermekek miket néznek, és ha valamit a gyermek esetleg nem ért azt meg is tudják beszélni.

Érdekelt, hogy milyen rajzfilmeket néznek a gyerekek, és a válaszok alapján többségében animációs mesefilmeket néznek. Ezek: Gru, Minyonok, Sonic, Mancsőrjárat, Pat és Mat, Napofilm. Ezeken kívül még írtak: Barátnőm Bori, Magyar Népmesék, Mazsola és Tádé, Süsü. Manapság az animációs mesefilmek nagynépszerűségnek örvendenek, mivel moziban is, tv-ben is, interneten is, streaming szolgáltató felületen egyaránt megtekinthetők.

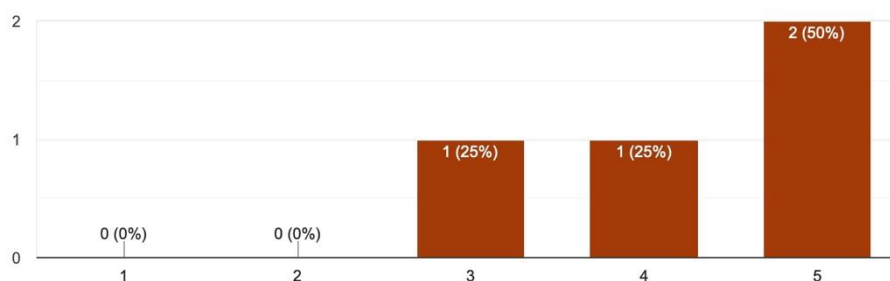
Illetve játékeszközöket (pl. plüss, figurák stb.), ruhadarabokat is gyártanak a népszerű animációs mesefilmekből, ezzel is növelve a mesefilm népszerűségét.

Mint már említettem a digitális média világában élünk, ezért úgy gondoltam elengedhetetlen megkérdezni azt, hogy valamilyen videómegosztó vagy közösségi platformon (pl. YouTube, TikTok, Instagram, Facebook stb.) szokott-e a gyermek videókat, mesét nézni. Erre 50% igen, és 50% nem érkezett.

Foglalkoztatott még az is, hogy kulturális programokra, bábszínházba, rendezvényekre, gyermekprogramokra szoktak-e menni, és 25% gyakran viszi el a gyermekét hetente, kéthetente, 75% pedig ritkábban, havonta vagy évente.

Feltettem azt a kérdést is, hogy mennyire tartják fontosnak a szülők, hogy a gyerekek megismerkedjenek népmesék, népszokások által a néphagyományok világával. Megosztó válaszok érkeztek, miszerint 1 szülő közömbös, 1 szülő fontosnak tartja, 2 pedig nagyon fontosnak tartja, hogy megismerkedjenek a gyerekek a néphagyományok világával. Pozitívnak tekinthető, hogy vannak még olyan szülők, akik fontosnak tartják a néphagyományok fennmaradását és megismertetését a gyerekeikkel, mindez otthoni és óvodai körülmények között is. (6. ábra)

6. Hagyományápolás fontossága a megkérdezett szülők körében

Forrás: Saját kutatás alapján

Végezetül kutatásom ezen részén kiakartam térni arra, hogy esetleg a szülők észrevettek-e olyan szókapcsolatokat, kifejezéseket, elemeket mesékből és azokat használta esetleg otthon. Örömmel tapasztaltam, hogy 75%-a észrevett pár kifejezést. Arra is rákérdeztem, hogy feltudják-e idézni, hogy esetleg mit mond a gyermek és egy szülő írta, hogy a gyermeke használja a „Mit volt mit tenni” kifejezést, szűfordulatot.

6.3.Kiegészítés

Utólagosan megkérdeztem a kontroll csoport tagjainak szüleit (5 szülő), hogy mi a legmagasabb iskolai végzettségük. A válaszok alapján 60% végzett egyetemet, 20% végzett

főiskolát, és 20% szerzett érettségi bizonyítványt. Illetve megkérdeztem még azt, is, hogy milyen gyakran mesélnek a gyermeküknek, a szülők 60%-a válaszolt úgy, hogy naponta, és 40% válaszolta azt, hogy egy héten többször.

6.4.Összegzés és következtetések

A kérdőívvel a célom az volt, hogy felmérjem a szülők mit gondolnak a mesékről, olvasásról, hagyományápolásról. A kérdésekre kaptam választ hol bővebben, hol kevésbé. Próbáltam következtetéseket, konklúziót levonni belőlük több kevesebb sikerrel, de úgy gondolom a lényeget sikerült.

Összegezve a kérdőívet láthatjuk, hogy a megkérdezett szülőknek lényeges az, hogy a gyermekeiket ne szippantsa be a digitalizáció és fontos számukra, hogy a gyerekeik megismerkedjenek a könyvekkel. Azt is megfigyelhetjük, hogy a modern rajzfilmek és a kortárs írók meséi nagyobb népszerűségnek örvendenek, mint a régebbi rajzfilmek, mesék. Azt is láthatjuk, hogy a szülőknek fontos az, hogy a gyermekek megismerkedjenek kulturális programokkal, a könyvtárral és a néphagyományokkal.

7. Népmesék az anyanyelvi nevelésben – kérdőívelemzés

7.1. A kutatás keretei

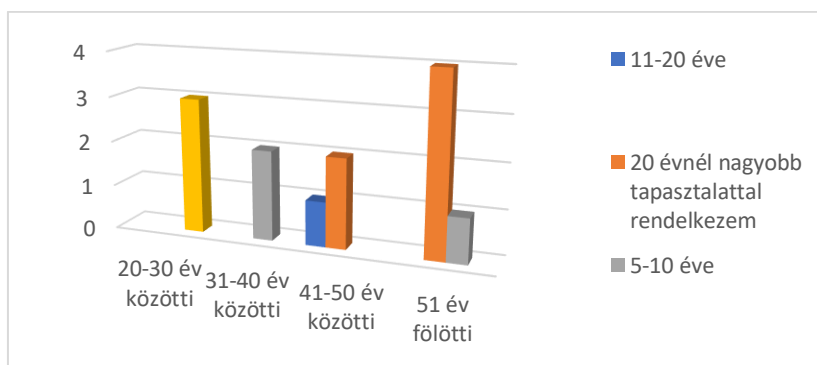
Kérdőíves kutatásom célcsoportja az óvodapedagógusok voltak, akiknél azt mértem fel, hogy az anyanyelvi nevelésben miként vesz részt a népmese. Összesen 13-an töltötték ki. A kérdőív tartalmazott nyitott és zárt kérdéseket egyaránt, és teljesen anonim módon történt a kitöltés. A demográfiai adatokkal kezdődött a kérdőív (nem, életkor, születési hely, mióta dolgozik a szakmában). Majd a hagyományőrzés fontosságáról, az anyanyelvi tevékenységekről, és az alkalmazott módszerekre kérdeztem rá. Záró kérdésemként pedig feltettem azt a kérdést, hogy mit gondolnak arról mely szövegtípusok fejlesztik legjobban a gyermekek szókincsét.

7.2. A kutatás eredményei

A demográfiai adatokat illetően a kitöltők 100%-a nő volt. A hagyományápolás szempontjából megkérdeztem, hogy hol nevelkedtek, mivel vidéken több szokás, hagyomány maradt fenn, mint mondjuk a fővárosban. A 13-ból 8 Budapestet, 1 Dunakeszit, 1 Albertirsát, 1 Kecskemétet, 1 Zalaendrődöt, és 1 Berettyóújfalut írt. Ebből látjuk, hogy többen nevelkedtek fővárosban vagy a fővároshoz közelebb.

Nagy örömmre minden korosztályból érkezett kitöltés, ugyanis 20-30 év közötti 3, 31-40 év közötti 2, 41-50 év közötti 3, 51 év fölötti pedig 5 kitöltő volt. Az eredményekből megállapíthatjuk, hogy 9 kitöltő ezen a pályán kezdte el a munkásságát és ebben a szakmában is maradt. Emellett pedig 4 kitöltő az adatok alapján más pályán kezdte el a karrierjét, vagy egyéb okokból kifolyólag később kezdhette el ezt a hivatást. Az eredményből az is következtethető, hogy a szakmán belül több éves munkatapasztalattal rendelkező, viszonylag idősebbnek tekinthető korosztály tölti be az óvodapedagógus munkakört. (7. ábra)

7. *Életkor és pályán eltöltött évek eloszlása*

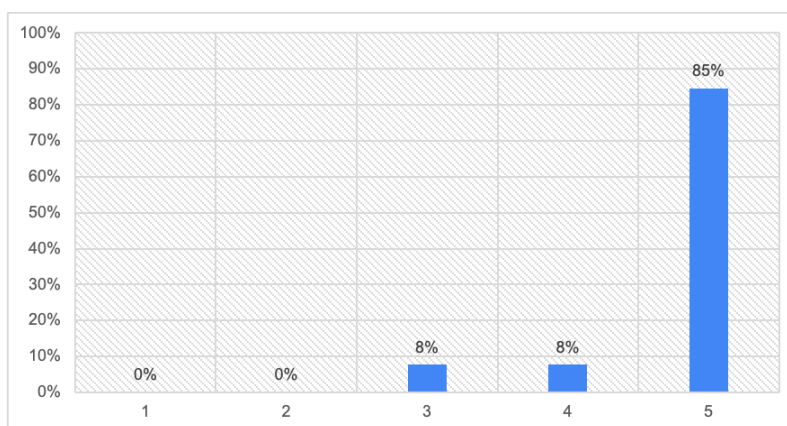

Forrás: Saját kutatás alapján

Feltettem egy olyan kérdést, hogy az óvodapedagógusoknak mi a véleménye arról, hogy az anyanyelvi játékok segítik-e a szókincs fejlődését, és 100%-os igennel válaszoltak. Kértem, hogy fejtsék ki pár mondatban a véleményüket arról, hogy miként segítik az anyanyelvi játékok a szókincs fejlődését, és hasonló válaszokat kaptam. A megkérdezett pedagógusok szerint nem csak a szókincset fejlesztik, hanem a kommunikációs-, beszéd- és kifejezőkészséget, a gondolkodást, az artikulációt fejlesztik, új ismereteket szerezhhetnek, gazdagodik a fantáziájuk mindez játékos formában. Egy pedagógus kiemelte azt is, hogy a szülők szerepe is nagy hangsúlyt kap, mivel, ha már születésük óta foglalkoznak a gyermekkel ilyen téren akkor a gyermek nagy előnnyel léphet az óvodába.

A következő kérdésnél a népmese fontosságára kérdeztem rá, hogy mit gondolnak az óvodapedagógusok. A válaszadók többsége nagyon fontosnak tartja, hogy a gyermekek minél több magyar népmesét ismerjenek meg. (8. ábra)

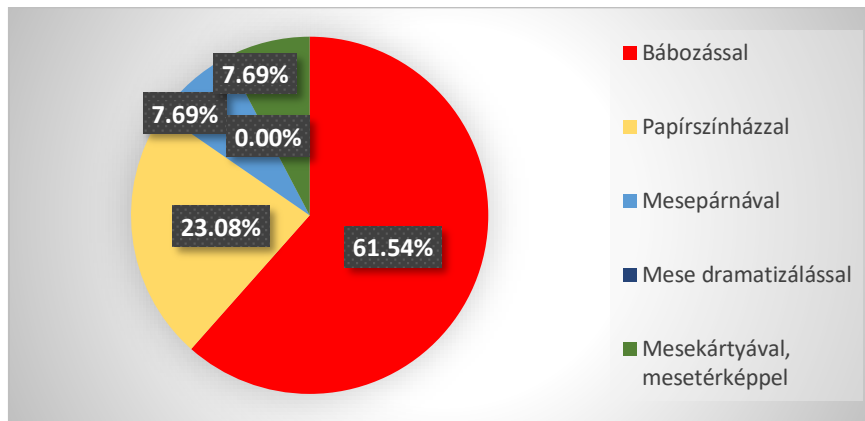
8. *A magyar népmesék fontossága a megkérdezett óvodapedagógusok szerint*

Forrás: Saját kutatás alapján

Továbbá érdekelt az is, hogy az óvodapedagógusok milyen eszközzel, módszerrel tartják meg legtöbbször a tevékenységeiket. A válaszolók több, mint fele bábozással tartja meg a tevékenységeket. Ez következtethető abból, hogy egy óvoda rendelkezhet sok bábbal, mivel elérhető áron be lehet szerezni, illetve könnyedén lehet készíteni is bábokat. Emellett a bábok időállóak és több évig is fellehet használni akár eszközként. Ez mind igaz lehet a papírszínházra is. A mesedramatizálást senki sem jelölte. Egy kitöltő jelölte még a mesekártyát és a mesetérképet, amely szintén nagyon jó eszköz egy mese-vers tevékenység megtartásához. (9. ábra)

9. Eszközök, módszerek eloszlása

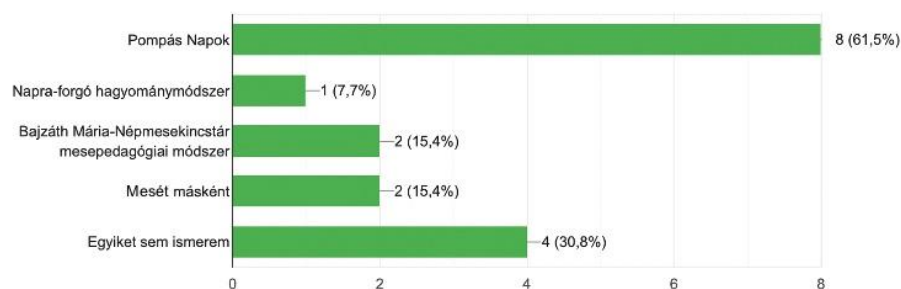

Forrás: Saját kutatás alapján

Továbbá kitértem arra is, hogy az alábbi módszerek közül melyiket ismerik a pedagógusok, illetve melyiket alkalmazzák a mindennapi munkájuk során. A Pompás Napok módszert ismerik a legtöbben, összesen 8-an, ám ezt csak 5-en alkalmazzák a mindennapokban. Akadt olyan is, aki egyik módszert sem ismeri, illetve aki egyiket sem alkalmazza. (10. ábra, 11. ábra)

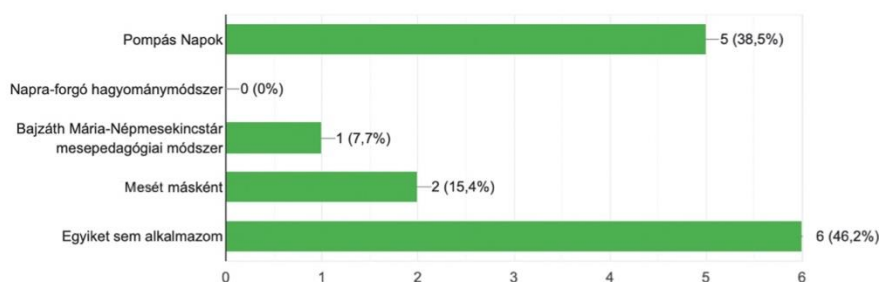
Ezenfelül foglalkoztatott az a kérdés is, hogy ezeket a módszereket a munkájuk során mennyire használják, alkalmazzák. A többség egyiket sem alkalmazza, ám többen voltak, akik havi, heti, vagy akár napi rendszerességgel használják. Ebből következtethető, hogy az alábbi módszerek esetleg nincsenek még annyira elterjedve, vagy az idősebbnek tekinthető korosztály kevésbé nyitott más módszerek elsajátítására. (12. ábra)

10. A módszerek ismeretének eloszlása a megkérdezett pedagógusok körében

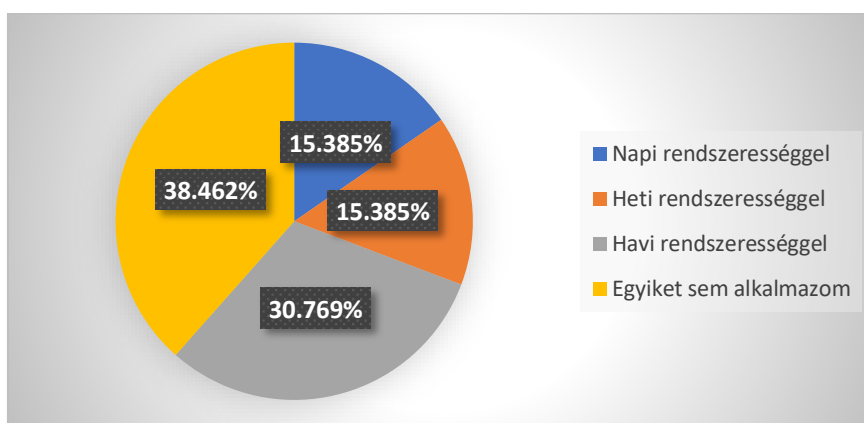
Forrás: Saját kutatás alapján

11. A módszerek alkalmazása a mindennapokban a megkérdezett pedagógusok körében

Forrás: Saját kutatás alapján

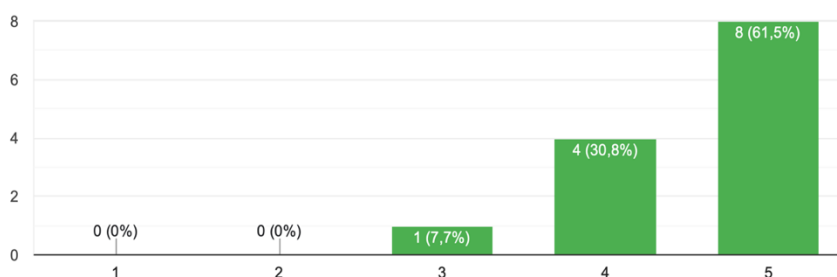
12. Módszerek használatának gyakorisága

Forrás: Saját kutatás alapján

Úgy gondolom, hogy a hagyományápolás része a magyar népmesék bemutatása, ismerete. Ezért bátorkodtam megkérdezni, hogy az óvodában mennyire tartják fontosnak az óvodapedagógusok a hagyományápolást. 8-an úgy gondolják, hogy nagyon fontos, 4-en fontosnak tartják, de nem ez a legfontosabb, és 1 pedagógus jelölt közömbösen. Az eredmény alapján következtethető, hogy a megkérdezett pedagógusok közül a többség valószínűleg kiemelt figyelmet fordít a munkája során a hagyományápolásra. (13. ábra)

13. Hagyományápolás fontossága az óvodában a válaszok alapján

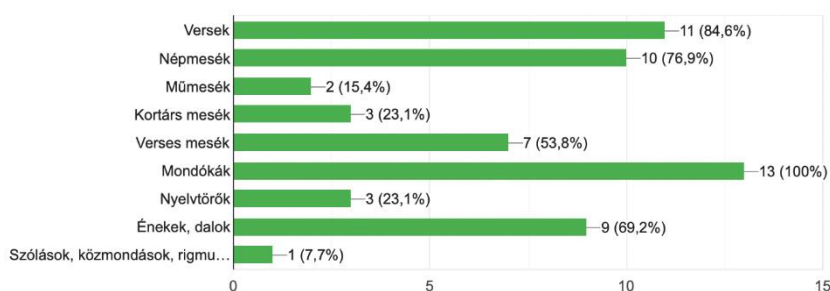
Forrás: Saját kutatás alapján

Megkérdeztem a pedagógusoktól azt is, hogy ők mit értenek hagyományápolás alatt. A válaszok egyöntetűen azok voltak, hogy megismerjük a hagyományainkat, őseink kultúráját, és azokat tovább éljük. Továbbá a nemzeti öntudat fejlesztését, szülőföldünk megismerését, értékmegőrzést, erősítik a közösséghez tartozás érzését, és mindezt az óvodai nevelés keretein belül át is tudják adni a gyermekek számára. A pedagógusok 53,8%-a (7-en) említette a népdalok, népmesék, népköltemények tanulását, megismerését, és 23,1%-a (3-an) említette a népimesterségek megismerését is.

A következő kérdésben kértem az óvodapedagógusokat, hogy soroljanak fel párat az utóbbi mese-vers tevékenységeken bemutatott mesékből. Összesen 38 mesét írtak, ebből 9 mese többször említve volt. A 38-ból 16 magyar népmese, 3 Grimm mese, 4 mese más népek népmeséi (orosz és lett), 13 mese magyar írótól származik, és 2 mese orosz írók tollából származik. Amelyik mesét a legtöbbször említették az „*A kiskakas gyémánt félkrajcárja*” című magyar népmese, amit összesen 9 pedagógus említett. Utána következett „*A kőleves*” című magyar népmese, amelyet 5-en említettek. Majd Jékely Zoltán „*A három pillangó*” című meséje következett, amit 4-en említettek. Továbbá amelyik mesék legalább kétszer voltak megemlítve: „*A kóró és a kismadár*”, „*A kismalac és a farkasok*”, „*A farkastanya*”, „*A Csillagszemű juhász*”, „*A só*”, és Zelk Zoltán „*Párácska*” című meséje.

Zárókérdésem az volt, hogy mit gondolnak, melyik szövegtípus fejleszti legjobban a gyermekek szókincsét. Az eredmények alapján mondókák, a versek, népmesék és az énekek, dalok fejlesztik legjobban a szókincsét. Az a kérdőívből nem derül ki, hogy milyen műfajúak a szövegtípusok. De valószínűnek tartom, hogy a népköltészeti műfajok erősen jelen vannak a pedagógusok gondolatában, mindennapjaiban akár. Ami meglepő volt számomra, hogy egy kitöltő ráadásként írta még a szólásokat, közmondásokat, rigmusokat, és csúfolódókat, ami szintén hozzátartozik a hagyományápoláshoz. Ezekkel a gyerekek találkozhatnak akár néptánc vagy egyéb hagyományőrző tevékenységek során. (14. ábra)

14. Az alábbi szövegtípusok fejlesztik legjobban a gyermekek szókincsét a válaszok alapján

Forrás: Saját kutatás alapján

7.3. Összegzés és következtetések

A célom a kérdőívvel az volt, hogy néhány óvodapedagógus mit gondol arról, hogy a népmesék milyen hatással vannak a szókinszre. Nagyon érdekelt, hogy milyen eszközöket, módszereket alkalmaznak a pedagógusok és meglepő volt számomra, hogy többségében ugyanazt az eszközt alkalmazzák nagyon sokan. Ami még váratlan volt számomra az, hogy a mesepedagógiai módszerek nincsenek annyira elterjedve még a megkérdezett óvodapedagógusok körében.

Az összes kérdésemre választ kaptam és le tudtam vonni belőle a következtetéseket.

8. A kutatási kérdések megválaszolása

A kutatásom során négy kérdésre kerestem a választ. Ahogyan már a szakirodalmi résszel is alátámasztottam, a szókincs nagyságát nem lehet pontosan megállapítani. A szavak mennyisége egész életünkben változik, így mindig csak hozzávetőlegesen lehet eredményeket mondani, ahogy az eddigi szókinccsmérő kutatások is mutatják.

1. Minél magasabb a szülő végzettsége, annál magasabb pontszámot fog elérni a gyermeke az általam létrehozott vizsgálaton.

A kismintás kutatásom alapján arra jutottam, hogy a szülő végzettsége nincs összefüggésben a gyermek szókincsével. Ugyanis az a gyermek, aki a legtöbb pontot érte el, és a legtöbbet fejlődött, a szülőjének a legmagasabb végzettsége az érettségi bizonyítvány.

Amit már a szakirodalmi részben is alátámasztottam, hogy a szülőnek a megnyilvánulási, viselkedése is hatással van a gyermek szókincsére, tehát ez is meghatározó a gyermek számára, hiába végzett felsőoktatásban vagy gimnáziumot.

Ezenfelül pedig az elmélet és az én kismintás kutatásom eredménye eltér, miszerint Neuberger Tilda kutatása kimutatta, hogy a szülő végzettsége és a gyermek szókinccse között van összefüggés. Illetve fontos megjegyezni azt is, hogy a teljesítményük utalhat arra is, hogy a gyermekek éppen mennyire beszédeseek. Így pedagógiai szempontból is érdemes megismerni, hogy a gyermekeknek mennyire változatos a szókinccse, hogy az esetleges problémákat ki lehessen küszöbölni, illetve a fejlesztési lehetőségeket számba lehessen venni. (Neuberger, 2008)

Tehát valószínűleg egy nagyobb mintán kimutatható lenne, és egy nagyobb mintán kijönne az összefüggés.

A gyermekek szüleinek legmagasabb végzettsége

Gyermekek	Szülők legmagasabb végzettsége
„D. M.”	Érettségi bizonyítvány
„B. Á.”	Egyetemi végzettség
„E. L.”	Főiskolai végzettség
„H. E.”	Főiskolai végzettség
„D. M.”	Érettségi bizonyítvány
„A. B.”	Egyetemi végzettség
„B. I.”	Egyetemi végzettség

„B. B.”	Egyetemi végzettség
„K. L.”	Főiskolai végzettség
„Sz. Zs.”	Érettségi bizonyítvány

Forrás: Saját kutatás alapján

2. Az a gyermek, akinek mindennap mesélnek otthoni körülmények között, magasabb pontszámot fog elérni az általam létrehozott vizsgálaton.

Az eredmények alapján minden gyermeknek mesélnek otthoni környezetben, hol naponta, hol hetente többször. A gyermek, aki a legtöbb pontot elérte neki hetente többször szoktak mesélni, így az, hogy ezzel összefüggésben lenne a szókincs fejlődése az nem igazolódott. Minden gyermeknek másképpen fejlődik a szókincse, de a lényeg, hogy a gyermek minél több szöveget, mesét ismerjen meg és hallgasson, illetve minél több szókincsfejlesztő tevékenységen vegyen részt. Továbbá itt is fontosnak tartom megemlíteni, hogy pedagógiai szempontból fontos a gyermek szókincsének megismerése és fejlesztési lehetőségeinek feltérképezése.

A mesélés gyakorisága a megkérdezett családoknál

Gyermekek	Milyen gyakran mesél gyermekének
„D. M.”	Egy héten többször
„B. Á.”	Mindennap
„E. L.”	Mindennap
„H. E.”	Mindennap
„D. M.”	Egy héten többször
„A. B.”	Mindennap
„B. I.”	Egy héten többször
„B. B.”	Egy héten többször
„K. L.”	Mindennap
„Sz. Zs.”	Mindennap

Forrás: Saját kutatás alapján

3. A kísérleti csoport a mesefoglalkozás hatására a második szókincsvizsgálaton jobb eredményt fog elérni, mint a kontroll csoport.

A kísérleti csoport a mesealkalmak után, a második szókincsvizsgálaton többet fejlődött, mint a kontroll csoport tagjai. A mesealkalmak konkrétan nem a szókincset fejlesztették, ám hatással voltak a nyelvi tudatosságra, ezáltal a szavak jelentésének tisztázására is. Segített a

gyerekek számára rendszerezni, kategorizálni a szavak jelentését. Az is észrevehető, hogy a népmesének motiváló hatása van a szókincs fejlődésére.

A második szókincsvizsgálat alkalmával tudtak olyan ellentétet is, ami szerepelt a mesében, illetve olyan szavakat is tudtak alkalmazni (ellentétpárok – okos, szógyűjtés – állatok). Így a feltevésem beigazolódott, hogy a kísérleti csoport jelentősen többet fejlődött, mint a kontroll csoport. Az alábbi táblázat mutatja a javulás átlagát pontszámok és százalékok alapján.

A változások átlagosan

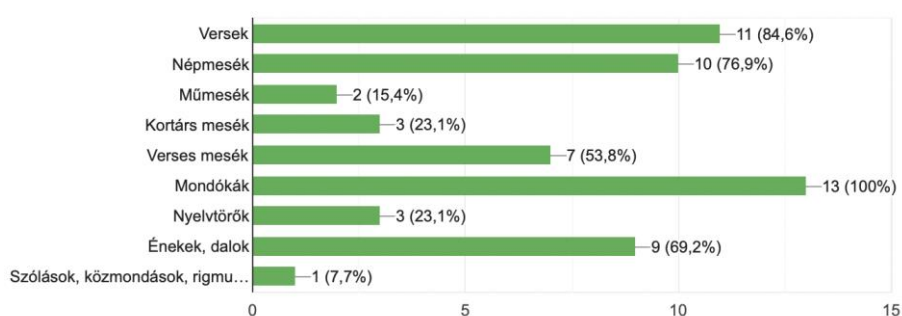
	Pontszámok alapján	Százalékok alapján
Kísérleti csoport	+24,8	+17,58%
Kontroll csoport	+8,4	+5,54%

Forrás: Saját kutatás alapján

4. A megkérdezett pedagógusok szerint a népmese fejleszti legjobban az óvodások szókincsét.

Az eredmények alapján, a megkérdezett pedagógusok szerint a mondókák, versek, népmesék fejlesztik legjobban a gyerekek szókincsét. A feltevésem szerint a népmese fejleszti legjobban, de az eredmények alapján láthatjuk, hogy a megkérdezett pedagógusok szerint nem csak a népmese fejleszti legjobban a gyerekek szókincsét. Sőt elsősorban a válaszok alapján a mondókák fejlesztik a legjobban a szókincset. A kérdőívből nem derül ki, hogy milyen műfajúak a szövegtípusok. De gondolhatjuk azt, hogy népművészeti műfajokról van szó és azok erősen jelen lehetnek a pedagógusok gondolatában, vagy akár a pedagógia gyakorlatukban.

14. Az alábbi szövegtípusok fejlesztik legjobban a gyermekek szókincsét a válaszok alapján

Forrás: Saját kutatás alapján

A dolgozatomban sikerült minden kérdésre választ találnom, hol bővebben, hol rövidebben. De úgy gondolom, mindegyik kérdésre kaptam pontos válaszokat.

9. Összefoglalás és következtetések

Dolgozatom témája „A népmese szókincsfejlesztő hatása óvodás korban egy újpesti óvoda tükrében”.

Egy óvodás gyermek számára létfontosságú a mese. Kiteljesedik a fantáziájuk, fejlődik a képzelőerejük, és feszültségoldó hatása van. Amikor meghallanak egy mesét, rögtön egy másik világba képzelik magukat.

A dolgozatomban sokszor kitértem rá, hogy a gyerekek szókincsfejlődése sok mindenből áll. Szükségük van a hallott szövegekre, az énekekre, versekre, mondókákra, a beszélgetésekre és anyanyelvi játékokra is egyaránt.

Felkeltette az érdeklődésemet a dolgozatírás legelején, de még a témaválasztásnál is, hogy a népmese és a szókincsfejlődés között milyen összefüggés lehet. Az elején bizonytalan voltam abban, hogy fogok-e valami releváns eredményt kapni ebben a témában. Úgy gondolom a kutatásom jól mutatja, hogy lehet összefüggés a kettő között, viszont azt is mutatja, hogy a gyermekek milyen elképesztő ütemben képesek fejlődni akár pár hét leforgása alatt is. A kutatás végig nagyon izgalmas volt számomra.

A célom a kutatással tehát az volt, hogy egy átfogó képet mutassak arról, hogy a népmese milyen hatással lehet a gyermekek szókincsére, és az, hogy bemutassam, milyen ütemben képesek fejlődni a gyermekek. Illetve annak vizsgálata, hogy a népmese milyen hatással van a szókincsfejlesztés révén a tanulás támogatására óvodáskorban. Fontosnak tartottam kiemelni a dolgozatomban a népmese, népköltészet és hagyományápolás fontosságát is, amely nagy öröömre ugyanolyan szereppel bír néhány pedagógus, és néhány szülő számára, mint nekem.

A kutatásom a módszertani trigulációra épült, amely a pedagógiai kutatómódszertan stratégiája, miszerint olyan módszereket alkalmaztam, amelyek segítségével a vizsgált óvodáscsoport szókincsét szülői, óvodapedagógusi mintavétel bevonásával is jellemezni tudtam. A gyerekeket megfigyeltem és felmértem, a szülőknek és a pedagógusoknak pedig kérdőívet készítettem.

A dolgozatomat igyekeztem logikusan felépíteni, ezért indultam ki rögtön a meséből, népmeséből, majd lényegesnek gondoltam azt is kifejtetni, hogy milyen hatással vannak a gyerekekre. Ez úgy gondolom pedagógiai szempontból is elengedhetetlen. Majd mérvadó volt az is, hogy a beszéd, a szókincs hogyan fejlődik. Majd innen indult a központi kérdés, hogy milyen összefüggés van a kettő között. Szerettem volna említést tenni a népmesepedagógiai módszerekről is, mivel ezek is fejlesztő hatással bírnak.

A kérdőívekkel a célom az volt, hogy felmérjem azokat a szülőket, akiknek gyermekeit vizsgáltam, és néhány pedagógus körében ők mit is gondolnak ebben a témában a feltevéseimről és a kérdéseimről. Hol kevesebb, hol bővebb választ kaptam róluk, de úgy gondolom átfogóan be tudtam ezt mutatni a dolgozatomban.

Irodalomjegyzék

Szakirodalmak

1. Dankó, E. (2016). *Nyelvi kommunikációs nevelés az óvodában*; Második, javított kiadás. Flaccus Kiadó.
2. Gósy, M. (2004). *Fonetika, a beszéd tudománya*. Osiris Kiadó. Budapest.
3. Gósy, M. (1999). *Pszicholingvisztika*. Egyetemi Könyvtár. Corvina Kiadó. Budapest.
4. Gósy, M. & Imre, A. (2007). *Beszédpercepciós fejlesztő modulok*. Nikol Kiadó. Budapest.
5. Kádár, A. (2012). *Mesepszichológia (Az érzelmi intelligencia fejlesztése gyermekkorban)*. Kulcslyuk Kiadó.
6. Lengyel, Zs. (1981). *A gyermeknyelv*. Gondolat Kiadó. Budapest.
7. Mérei, F. & V. Binét Á. (1972). *Gyermeklélektan*. II. kiadás. Gondolat Kiadó. Budapest.
8. Nagy, J. (2017). *Fejlesztés mesékkel*. Mozaik Kiadó. Budapest.
9. Perlai, R. (2014). *Az óvodáskor fejlesztőjátékai*. Flaccus Kiadó. Budapest.
10. Dr. Salamon, J. (1972). *Fejlődépszichológia*. Egységes jegyzet. Tankönyv kiadó. Budapest.
11. Szávai, I. szerk. (2017). *A mese hídszerepe*. Mesét Másként. Pont Kiadó. Budapest.
12. Dr. H. Tóth, I, CSc (2019). *Értékkeresés, Az óvodai magyar nyelvi nevelésért a hagyományápolás tükrében*. XV. kötet.

Internetes hivatkozások

1. Folklor 1., Magyar népköltészet, A népmese, mint népköltészeti műfaj
<https://mek.oszk.hu/02100/02152/html/05/5.html> (utolsó letöltés: 2024.01.03.)
2. Juhász, V. & Radics, M. (2019). *Hazánkban alkalmazott szókinccsmérő eljárások I.*
<https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=771> (utolsó letöltés: 2024.02.20.)
3. Napra-forgó hagyomány módszer internetes weboldal
<http://www.napraforgomulatsag.hu/> (utolsó letöltés: 2024.01.20.)
4. Neuberger, T. (2008). *A szókincs fejlődése óvodás korban*.
<https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=86> (utolsó letöltés: 2024.04.02.)
5. Népmese internetes weboldal
<https://www.nepmese.hu/> nyitóoldal (utolsó letöltés: 2024.01.03.)

6. Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja In. 363/2012. (XII. 17.) Korm. rendelet
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200363.kor> (utolsó letöltés: 2024.04.04.)
7. Péter, P. V. (2022). *Részképességek fejlesztése a Pompás Napok módszerrel (szakdolgozat)*. Budapest.
https://pompasnapok.hu/wp-content/uploads/2022/09/Peter-Petra-Veronika_Reszkepessegek-fejlesztese-a-Pompas-Napok-modszerrel_2022.pdf
(utolsó letöltés: 2024.01.20.)
8. Pompás Napok internetes weboldal
<https://pompasnapok.hu/rolunk/> (utolsó letöltés: 2024.01.20.)
9. Szinger, V. (2009). *Interaktív mesemondás és meseolvasás az óvodában a szövegértés fejlesztéséért*.
<https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=184> (utolsó letöltés: 2024.01.05.)
10. Tancz, T. (2009). *Népmesék az óvodai anyanyelvi-kommunikációs nevelésben*.
<https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=161> (utolsó letöltés: 2024.01.03.)

Ábrajegyzék

1. ábra: A gyermekek által aktivált szavak száma az életkor és az anyák iskolázottsága szerint, Forrás: NEUBERGER Tilda: A szókincs fejlődése óvodás korban, 2008 <https://www.anyanyelv-pedagogia.hu/cikkek.php?id=86> (utolsó letöltés: 2024.04.02.)
2. ábra: Életkor és nemek eloszlása, Forrás: Saját kutatás
3. ábra: Olvasási formák népszerűsége a válaszok alapján, Forrás: Saját kutatás
4. ábra: Műfajok népszerűségének eloszlása a válaszadók alapján, Forrás: Saját kutatás
5. ábra: Napi mesenézés időbeli eloszlása a válaszok alapján, Forrás: Saját kutatás
6. ábra: Hagyományápolás fontossága a megkérdezett szülők körében, Forrás: Saját kutatás
7. ábra: Életkor és pályán eltöltött évek eloszlása, Forrás: Saját kutatás
8. ábra: A magyar népmesék fontossága a megkérdezett óvodapedagógusok szerint, Forrás: Saját kutatás
9. ábra: Eszközök, módszerek eloszlása, Forrás: Saját kutatás
10. ábra: A módszerek ismeretének eloszlása a megkérdezett óvodapedagógusok körében, Forrás: Saját kutatás

11. ábra: *A módszerek alkalmazása a mindennapokban a megkérdezett pedagógusok körében,*
Forrás: Saját kutatás

12. ábra: *Módszerek használatának gyakorisága,* Forrás: Saját kutatás

13. ábra: *Hagyományápolás fontossága az óvodában a válaszok alapján,* Forrás: Saját kutatás

14. ábra: *Az alábbi szövegtípusok fejlesztik legjobban a gyermekek szókincsét a válaszok alapján,* Forrás: Saját kutatás

Mellékletek

1. sz. melléklet: Szülői hozzájáruló nyilatkozat – Kísérleti csoport

SZÜLŐI HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Tisztelt Szülők!

Grimm Szabina vagyok, a Károli Gáspár Református Egyetem harmadéves óvodapedagógus hallgatója. TDK kutatásomhoz kérném a segítségüket, melyben azt vizsgálném, hogy a népmese milyen szókincsfejlesztő hatással van a gyerekekre.

A kutatásom során a gyerekek két szókincsvizsgálaton és három foglalkozáson vennének részt, melyeken felmérem a fejlődésüket. Ehhez kérném engedélyüket, hogy elvégezhessem ezeket a felméréseket, illetve az Önök segítségét is kérném, egy kérdőív keretében, amelyben feltennék néhány kérdést olvasási szokásukkal, mesékkel és meséléssel kapcsolatban.

A kérdőív kitöltése kb. 10 percet vesz igénybe.

Köszönöm szépen előre is a kitöltéseket!

Gyermek neve:

Szülő email címe:

Szülő aláírása:

2. sz. melléklet: Szülői hozzájáruló nyilatkozat – Kontroll csoport

SZÜLŐI HOZZÁJÁRULÓ NYILATKOZAT

Tisztelt Szülők!

Grimm Szabina vagyok, a Károli Gáspár Református Egyetem harmadéves óvodapedagógus hallgatója. TDK kutatásomhoz kérném a segítségüket, melyben azt vizsgálnám, hogy a népmese milyen szókincsfejlesztő hatással van a gyerekekre.

A kutatásom során a gyerekek két szókincsvizsgálaton vennének részt, melyeken felmérem a fejlődésüket. Ehhez kérném engedélyüket, hogy elvégezhessem ezeket a felméréseket, illetve az Önök segítségét is kérném, egy kérdőív keretében, amelyben feltennék néhány kérdést olvasási szokásukkal, meséssel és meséléssel kapcsolatban.

A kérdőív kitöltése kb. 10 percet vesz igénybe.

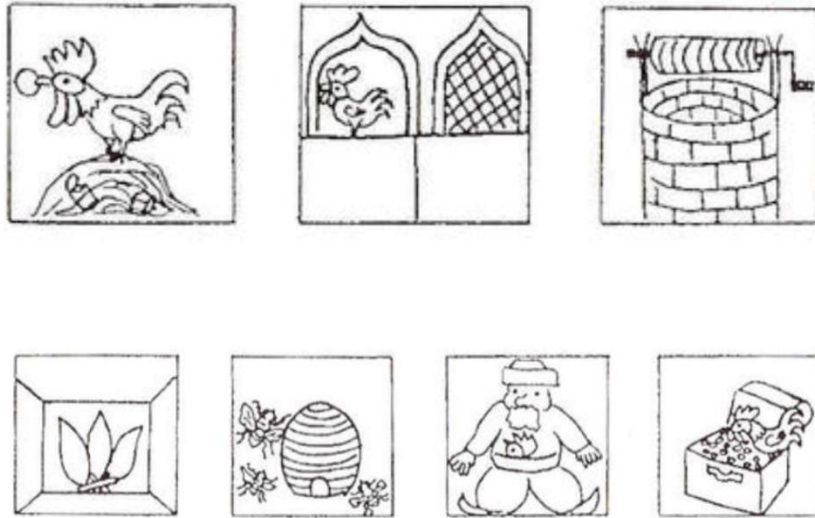
Köszönöm szépen előre is a kitöltéseket!

Gyermek neve:

Szülő aláírása:

3. sz. melléklet: Szókincsvizsgálat feladatsor

1. Mesemondás képekkel – A kiskakas gyémánt félkrajcárja

2. Ellentétpárok

- édes – sós
- megy – jön
- okos – buta
- becsületes – becsstelen nehéz - könnyű
- kövér – sovány
- gazdag – szegény
- jószívű – irigy
- pontos – pontatlan kicsi - nagy
- szorgalmas – lusta
- vidám - szomorú

3. Szóelőhívás

- ka, ba, al, mos, be, da, bo

4. Szógyűjtés

- állat, gyümölcs, étel, család, óvoda, kellemes, italok

5. Asszociáció

- édes, születésnap, tolvaj, tavasz, apa

6. Találós kérdés

- Foga van és mégsem eszik. (fésű)
- Mindig mosdik, mégis kormos. (fekete macska)

- Ha a hajad nagyon kócos, olyan, mint, a boglya, beleszántasz fogaimmal, s leszek hajad foglya. (fésű)
- Barátom a petrezselyem, egy csomóba kötik velem. (sárgarépa)
- Fa a nyele, vas a foga, földön csúszkál ide-oda. (gereblye)

7. Piramismodul

- Egyre hosszabb mondatot alkotunk, felváltva
- Mondatok:
 - A kisfiú kiment a kertbe.
 - Kimentünk az udvarra.
 - Anyukám jön értem.
 - Az állatok alszanak.

8. Mondd el, hogy mennyire szereted anyukádat

- Például: Én úgy szeretem anyukámat, mint a maci a mézet.

4. sz. melléklet: Mesefoglalkozások feladatsora

A róka és a kacsák

1. Felidéző beszélgetés

Hová ért a róka séta közben?

Mit szeretett volna a róka?

Hány kacsát tudott elkapni a róka?

2. Véleménykérő beszélgetés

Tud úszni a róka?

Azért tudta elkapni a róka a kacsát, mert kijött a vízből?

Mit szeret enni a róka?

3. Kitaláló beszélgetés

Mit szokott tenni egy róka, ha kacsát lát?

Mit szokott tenni egy kacska, ha meglát egy róka?

4. Alkalmazó beszélgetés

Mit lehet tenni, ha a kacsák el akarnak menekülni a róka elől?

Mit lehet tenni, ha a rókát távol akarjuk tartani a kacsáktól?

5. Gondolatbefejező beszélgetés

Vagy kijönnek a kacsák a partra, vagy nem tudja elkapni őket a róka. A róka még nem tudta elkapni a kacsákat, tehát...

Ha a kacsák kijönnek a partra, akkor a róka el tudja kapni őket. A kacsák kijöttek a partra, tehát...

A farkas, a róka meg a tyúk

1. Felidéző beszélgetés

Mit hozott a farkas a szájába?

Mi történt, amikor a farkas kitátotta a száját?

Miért nem tudott a róka szájából kirepülni a tyúk?

2. Véleménykérő beszélgetés

Csak akkor tud kirepülni a tyúk a farkas szájából, ha a farkas kitátja a száját?

Mit szeret enni a farkas?

Az állatok a valóságban tudnak beszélgetni?

3. Kitaláló beszélgetés

Mit szoktunk csinálni, ha mondani akarunk valamit?

Hogyan tudunk beszélni, ha valami van a szánkban?

4. Alkalmazó beszélgetés

Mit lehet tenni, hogy ne essen ki a szánkából, ami benne van?

Mit lehet tenni, hogy kiessen a szánkából, ami benne van?

5. Gondolatbefejező beszélgetés

Ha a farkas nem nyitja nagyra a száját, akkor a tyúk nem tud megmenekülni. A tyúk meg tudott menekülni, tehát...

Ha a farkas mondani akar valamit, akkor kinyitja a száját. Ha kinyitja a száját, akkor a tyúk kiesik a szájából. Tehát, ha a farkas mondani akar valamit, akkor...

A varga, a szikra meg a bab

1. Felidéző beszélgetés

Hová ment a szikra, a varga és a bab?

Mi történt, amikor a szikra ment a hídra?

Miért nem mehetett át a varga?

2. Véleménykérő beszélgetés

Létezik szalmából készített valóságos híd?

A vashíd is felgyullad, ha szikra pattan rá?

Mindig meggyullad a szalmahíd, ha rápattan a szikra?

3. Kitaláló beszélgetés

Mi történik a szalmahíddal, ha rápattan egy szikra?

Mi lehetett az oka annak, hogy meggyulladt a híd?

4. Alkalmazó beszélgetés

Mit lehet tenni, hogy ne gyulladjon meg valami?

Mit lehet tenni, ha valami meggyullad?

5. Gondolatbefejező beszélgetés

Ha szikra pattan a szalmahídra, akkor a szalmahíd meggyullad. A szalmahídra szikra pattant, tehát...

Ha nem pattan szikra a szalmahídra, akkor a szalmahíd nem gyullad meg. A szalmahíd meggyulladt, tehát...

5. sz. melléklet: Otthoni olvasási szokások kérdőív – kérdések és válaszlehetőségek

1.Kitöltő neve: *

- ☐ Nő
- ☐ Férfi

2.Az Ön életkora *

- ☐ 30 év alatt
- ☐ 30-40 év között
- ☐ 40 év fölött

3.Melyik városban nevelkedett? *

Rövid szöveges válasz

4.Szülő legmagasabb végzettsége *

- ☐ Általános iskola
- ☐ Érettségi bizonyítvány
- ☐ Szakmai érettségi bizonyítvány
- ☐ Szakmunkás végzettség
- ☐ Főiskolai végzettség
- ☐ Egyetemi végzettség (alapképzésen vagy mesterképzésen)

5.Gyermek kora: *

Rövid szöveges válasz

1.Szokott-e saját szórakoztatására olvasni? *

- ☐ Igen
- ☐ Nem
- ☐ Egyéb...

2. Ha igen, akkor milyen felületen/miből szokott olvasni? *

- ☐ Könyveket
- ☐ Elektronikus könyveket (e-book)
- ☐ Internetes weboldalak
- ☐ Újságot, folyóiratot
- ☐ Közösségi oldalakat (Facebook, Twitter)
- ☐ Blogokat

3. Milyen gyakorisággal olvas könyveket a saját szórakoztatására? *

- ☐ Naponta
- ☐ Hetente
- ☐ Hetente többször
- ☐ Havonta
- ☐ Nagyon ritkán
- ☐ Soha

4. Tagja-e Ön valamelyik könyvtárnak, illetve könyvklubnak (pl.: moly.hu)? *

- ☐ Igen, könyvtárnak
- ☐ Igen, könyvklubnak

5. Rendszeresen járnak könyvtárba? *

- ☐ Igen, rendszeresen (hetente, kéthetente, havonta)
- ☐ Igen, ritkán (ritkábban, ötletszerűen, alkalmasszerűen)
- ☐ Nem vagyunk könyvtári tagok

6. Gyermekkorában olvastak-e Önnek mesét, verset? *

- ☐ Igen, rendszeresen
- ☐ Alkalmanként
- ☐ Nagyon ritkán
- ☐ Soha

7.Szokott-e mesélni gyermekének? *

- ☐ Igen, naponta (pl.:esti mese)
- ☐ Igen, egy héten többször
- ☐ Igen, egy hónapban többször
- ☐ Nem, soha

8.Ha nem, vagy nagyon ritkán szokott olvasni gyermekének, akkor annak mi az oka?

Hosszú szöveges válasz

9.Milyen meséket szokott gyermekének olvasni? *

- ☐ Klasszikus mese (pl.:Grimm, Andersen)
- ☐ Kortárs (pl.:Bartos Erika: Bogyó és Babóca, Marék Veronika: Boribon mesék)
- ☐ Népmesék
- ☐ Műmese (pl.:Holle anyó)
- ☐ Egyéb...

10.Szokott-e Ön fejből mesélni a gyermekének? *

- ☐ Igen, rendszeresen
- ☐ Ritkán
- ☐ Egyáltalán nem mesélek fejből
- ☐ Nem mesélek a gyermeknek

11.Vannak otthon mesekönyveik? *

- ☐ Igen, vannak mesekönyveink
- ☐ Nincs mesekönyvünk

12.Ha igen, akkor milyen mesekönyvekből van a legtöbb (pl.: kortármese, népmese stb.)?

Rövid szöveges válasz

13.Hány darab mesekönyvük van otthon? *

- ☐ 1-10
- ☐ 11-50
- ☐ 51-100
- ☐ Nincs mesekönyvünk

14.Melyek azok a kedvenc mesekönyvek, amelyeket leggyakrabban olvasnak mostanában? *

Hosszú szöveges válasz

15.Van-e a gyermekének kedvenc meséje? (Kérném, hogy írja a meseszerzőjét és címét.) *

Rövid szöveges válasz

16.Milyen eszköz segítségével mesél a gyermeknek? *

- ☐ Mesekönyv
- ☐ Telefon
- ☐ Tablet
- ☐ Számítógép
- ☐ Nem szoktam olvasni gyermeknek

17.Szokott-e a gyermek rajzfilmet/mesét nézni? *

☐ Igen

☐ Nem

18.Ha igen, akkor mennyi időt tölt mesenézéssel?

☐ napi 0-1 óra

☐ napi 1-3 óra

☐ napi 3-5 óra

19.Szokott-e gyermekével együtt mesét/rajzfilmet nézni? *

☐ Igen

☐ Nem

20.A hallott vagy megnézett meséről/szoktak-e beszélni? *

☐ Igen

☐ Nem

21.Mely meséket/rajzfilmeket szokta gyermeke nézni? *

Soroljon fel 3-at, szerzővel és címmel.

Hosszú szöveges válasz

22.Valamilyen videómegosztó vagy közösségi platformokon(pl.:TikTok, Youtube, Facebook, Instagram, stb.) szokott-e gyermeke meséket/rajzfilmeket vagy hasonló jellegű videókat nézni? *

☐ Igen

☐ Nem

23.Szoktak-e a gyermekkel kulturális rendezvényekre járni?(pl.:bábszínházba, előadásokra, gyermekprogramokra) *

- ☐ Igen, gyakran (hetente, kéthetente)
- ☐ Igen, ritkán (havonta, évente)
- ☐ Nem, soha

24.Ön mennyire tartja fontosnak, hogy gyermeke megismerkedjen a népmesék, népszokások által a néphagyományok világával? *

	1	2	3	4	5	
Egyáltalán nem	☐	☐	☐	☐	☐	Határozottan fontosnak tartom

25.Észrevette-e, hogy gyermeke az olvasott népmesékből átvett kifejezéseket, szövegrészeket és azt használta a mindennapokban? *

- ☐ Igen, jelentős mértékben
- ☐ Igen, pár kifejezést
- ☐ Nem vettem észre

26.Hogyha igen, mit és melyik meséből vette át az adott kifejezést?

Rövid szöveges válasz

6. sz. melléklet: Népmese az anyanyelvi nevelésben kérdőív – kérdések és válaszlehetőségek

1.Ön neve: *

☐ Férfi

☐ Nő

2.Hány éves? *

☐ 20-30 év közötti

☐ 31-40 év közötti

☐ 41-50 év közötti

☐ 51 év fölötti

3.Melyik városban nevelkedett? *

Rövid szöveges válasz

4.Mióta dolgozik ebben a szakmában? *

☐ Pályakezdő

☐ 5-10 éve

☐ 11-20 éve

☐ 20 évnél nagyobb tapasztalattal rendelkezem

5.Véleménye szerint, az anyanyelvi játékok segítik-e a szókincs fejlődését? Kérném, fejtse ki a véleményét 2-3 mondatban. *

Hosszú szöveges válasz

6. Ön mennyire tartja fontosnak, hogy a gyerekek minél több magyar népmesét megismerjenek? *

	1	2	3	4	5	
Nem tartom fontosnak	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon fontosnak tartom

7. A mesetevékenységeket, milyen eszközökkel, módszerrel szokta megtartani a leggyakrabban? *

- ☐ Bábozással
- ☐ Papírszínházzal
- ☐ Mesepárnával
- ☐ Mese dramatizálással
- ☐ Egyéb...

8. Az alábbi módszerek közül, melyiket ismeri? *

- ☐ Pompás Napok
- ☐ Napra-forgó hagyománymódszer
- ☐ Bajzáth Mária-Népmesekincstár mesepedagógiai módszer
- ☐ Mesét másként
- ☐ Egyiket sem ismerem

9. Az alábbi módszerek közül, szokta-e valamelyiket alkalmazni? *

- ☐ Pompás Napok
- ☐ Napra-forgó hagyománymódszer
- ☐ Bajzáth Mária-Népmesekincstár mesepedagógiai módszer
- ☐ Mesét másként
- ☐ Egyiket sem alkalmazom

10.Milyen gyakran alkalmazza az előbbi kérdésben felsorolt módszereket? *

- ☐ Napi rendszerességgel
- ☐ Heti rendszerességgel
- ☐ Havi rendszerességgel
- ☐ Egyiket sem alkalmazom

11.Ön mennyire tartja fontosnak a hagyományápolást az óvodában? *

	1	2	3	4	5	
Nem tartom fontosnak	☐	☐	☐	☐	☐	Nagyon fontosnak tartom

12.Ön mit ért hagyományápolás alatt? Kérem, fogalmazza meg legalább 3 mondatban. *

Hosszú szöveges válasz

13.A legutóbbi néhány mese-vers tevékenység során, milyen meséket mutatott be a gyerekeknek? Soroljon fel 5 mesét. *

Hosszú szöveges válasz

14.Ön szerint melyik szövegtípus(ok) fejleszti(k) legjobban az óvodások szókincsét? *

- ☐ Versek
- ☐ Népmesék
- ☐ Műmesék
- ☐ Kortárs mesék
- ☐ Verses mesék
- ☐ Mondókák
- ☐ Nyelvtörők
- ☐ Énekek, dalok
- ☐ Egyéb...

NYILATKOZAT

Kijelentem, hogy mesterséges intelligencia alkalmazást/programot (pl. képkalkoló, szövegalkotó) nem használtam a dolgozat készítése során.

Jelen nyilatkozat aláírásával tudomásul veszem, hogy amennyiben bizonyítható, hogy a dolgozatot nem magam készítettem, illetve mesterséges intelligencia alkalmazás/program segítségét vettem igénybe vagy a dolgozattal kapcsolatban szerzői jogi jogsértés ténye merül fel, a Szekció megtagadja a dolgozat befogadását.

Dátum: 2024.07.16.

Grimm Szabina

Aláírás

GRIMM SZABINA

Név (olvashatóan)